

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Dvouletý plán obnovy a rozvoje národního hospodářství a jeho odraz v českém
dobovém tisku

Two-year Plan of Recovery and Development of the National Economy and its
Reflection in the Czech Press of the Period

Student: Gabriela Kopcová

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.

Ostrava 2012

Zadání bakalářské práce

Student:

Gabriela Kopcová

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa.

Studijní obor:

7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma:

Dvouletý plán obnovy a rozvoje národního hospodářství a jeho odraz v českém dobovém tisku

Two-year Plan of Recovery and Development of the National Economy and its Reflection in the Czech Press of the Period

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Dvouletý plán obnovy národního hospodářství v poválečném Československu (1947-1948)
  3. Odraz plnění dvouletky v dobovém tisku
  4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. 1. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.
- PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s. ISBN 978-80-7239-228-5.
- RATAJ, Jan. *KSČ a Československo 1: (1945-1960)*. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s. ISBN 80-245-0642-4.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Dvouletý plán obnovy a rozvoje národního hospodářství a jeho odraz v českém dobovém tisku“ zpracovala sama. Veškeré zdroje informací, které jsem využila, byly řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 7. května 2012

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Doc. PhDr.PaedDr. Milanu Sekaninovi, CSc. za ochotný a vstřícný přístup při vedení této práce a dále paní Mgr. Ivaně Šulákové za konzultaci k její žurnalistické části. Rovněž bych chtěla poděkovat panu Luďku Hranickému za poskytnutí rozhovoru a historikům PhDr. Milanu Drápalovi, prof. PhDr. Zdeňku Veselému, CSc. a PhDr. Vítu Smetanovi, PhD. za jejich výpovědi.

Obsah

1 Úvod.....	4
2 Dvouletý plán obnovy národního hospodářství v poválečném Československu (1947-1948).....	5
2.1 Mocenskopolitické a ekonomické důsledky války pro Československo.....	5
2.2 Cesta k dvouletému hospodářskému plánu a jeho hlavní úkoly.....	8
2.3 Obnova čsl. hospodářství a problémy při realizaci dvouletého hospodářského plánu	11
2.4 Únor 1948 a jeho důsledky.....	17
2.5 Hospodářská bilance dvouletky.....	19
3 Odraz plnění dvouletky v dobovém tisku.....	24
3.1 Rudé právo	26
3.2 Nové slovo.....	32
3.3 Názorová komparace v denících obou politických stran.....	36
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice	38
4.1 Úvodník.....	38
4.2 Rozhovor	41
4.3 Anketa	43
4.4 Recenze	45
5 Závěr.....	46
Seznam použité literatury	47
Seznam zkratk	49

1 Úvod

Období po skončení druhé světové války, především pak roky 1945 – 1948, nebylo pro Československo z ekonomického hlediska vůbec jednoduché. Mnoho měst a výrobních závodů bylo zničeno. V podnicích, které válku přečkaly, chyběly základní stroje potřebné pro výrobu a nezbytný vstupní materiál. Objemy produkce ve všech oborech poklesly hluboko pod předválečný stav, a proto se vládní prioritou stalo odstranění válečných škod a celková obnova ekonomiky.

Československá politická reprezentace se při řešení poválečné situace nechala inspirovat zejména hospodářským plánováním v Sovětském svazu, kde probíhal již čtvrtý pětiletý plán. V říjnu 1946 přijalo Národní shromáždění zákon o dvouletém hospodářském plánu. Plnění tzv. dvouletky bylo stanoveno na léta 1947 a 1948 a její rozbor bude předmětem této bakalářské práce. Při celkovém hodnocení jakéhokoliv hospodářského plánu však nelze opomenout politickou situaci, která byla konkrétně v období plnění dvouletky v některých oblastech národního hospodářství doprovázena i výraznými konflikty politických stran.

I přes dostatek historické literatury zaměřené na fungování politických stran po druhé světové válce nebylo přímo o plnění Dvouletého hospodářského plánu obnovy a rozvoje národního hospodářství v souvislosti s názory politiků mnoho publikací vydáno. Proto je cílem této bakalářské práce přiblížení prvního roku plnění dvouletky analýzou českého dobového tisku. Příkladem budou deníky dvou názorově protichůdných politických stran.

V úvodní části této práce bude podle dostupné literatury a zákonů přiblížena poválečná ekonomická situace, cesta k hospodářskému plánování v Československu, hlavní úkoly dvouletého plánu, problémy při jeho plnění a dosažené výsledky. V druhé části bude plnění dvouletého hospodářského plánu sledováno v denících Komunistické strany Československa a Československé strany národně socialistické. V úvodníku třetí části budou uvedeny výpovědi tří historiků: doktora Milana Drápala, profesora Zdeňka Veselého a doktora Víta Smetany. V rozhovoru pak bude na otázky odpovídat pamětník Luděk Hranický.

Při zpracovávání této práce budou využity i primární zdroje, a to zejména zákony a historická statistická data.

2 Dvouletý plán obnovy národního hospodářství v poválečném Československu (1947-1948)

2.1 Mocenskopolitické a ekonomické důsledky války pro Československo

Rok 1945 se stal pro celý svět rokem přelomovým, jelikož skončil nejničivější ozbrojený konflikt ve světových dějinách. Německo, Itálie a Japonsko ztratily po skončení druhé světové války na dlouhou dobu svou vedoucí pozici. Naopak do evropské politiky vstoupily dvě nové velmoci, které se výrazně zasloužily o vítězství antihitlerovské koalice, a to Spojené státy americké (USA) a Sovětský svaz (SSSR).

Jejich zájmy se však stále více rozcházel a spolupráce vázla. V letech 1946-1948 se tak rýsovalo rozdělení světa dle sfér vlivu do dvou protichůdných bloků – sovětského (východního) a západního. Západní velmoci však neměly odvahu své zájmy prosazovat, neboť se obávaly vzniku nového konfliktu. V Evropě to způsobilo politický posun doleva, což se projevilo zejména v rozšíření vlivu socialistických stran ve vládách evropských států.

Poválečné změny v Evropě, především sílící pozice SSSR, se Československa přímo dotýkaly. Základy zahraničněpolitické orientace republiky se ale rýsovaly už za války v zahraničním a domácím odboji. Klíčovým bodem utváření zahraniční politiky se koncem roku 1943 stala československo-sovětská smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci uzavřená za přítomnosti prezidenta Edvarda Beneše. Byl tak naznačen přechod naší země do sféry sovětského vlivu.

Politickou reprezentaci Československa tvořily čtyři české a dvě slovenské politické strany, které byly sdruženy na půdě Národní fronty. V českých zemích se jednalo o Komunistickou stranu Československa, Československou stranu sociálně demokratickou, Československou stranu národně socialistickou, Československou stranu lidovou a na Slovensku o Komunistickou stranu Slovenska a Demokratickou stranu Slovenska. Do vlády nebyla připuštěna pravice, ani ty strany, které spolupracovaly s fašisty.¹

Předsedou vlády se stal sociální demokrat Zdeněk Fierlinger. Ačkoliv KSČ nepožadovala nejvyšší funkce, ve vládě obsadila spolu s KSS vedle resortů sociální péče a zemědělství důležité funkce místopředsedů vlád, ministrů informací, školství, vnitra a post státního tajemníka na ministerstvu zahraničních věcí.²

---

¹ PROCHÁZKA, Jaromír. *Poválečné Československo 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 227 s.

² PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

Nová vláda musela krátce po svém jmenování řešit hned několik problémů. Proto na své první schůzi 5. dubna 1945 přijala Košický vládní program, k jehož hlavním úkolům patřila likvidace následků války, obnova hospodářství i vyřešení národnostního složení obyvatelstva.

S podporou SSSR vyřešila vláda problém národnostních menšin jejich odsunem z ČSR. Organizovanému odsunu občanů německé národnosti žijících převážně v pohraničí předcházela tzv. divoký odsun, pro který bylo typické násilí, nelidskosti a ponižování. Do konce roku 1946 bylo z republiky vystěhováno 2,916 milionu Němců.³ Československo tím přišlo o kvalifikovanou pracovní sílu, zemědělská produkce poklesla a hospodářství utrpělo velké ztráty.

K dalším úkolům poválečné politiky patřila konfiskace majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Dohled nad odebraným majetkem zabezpečovaly v průmyslu národní správy. V zemědělství pak představovala konfiskace půdy a veškerého zemědělského majetku první etapu pozemkové reformy po roce 1945. Půda byla převedena převážně do vlastnictví zemědělských dělníků a maloročníků, což mělo i určité politické důsledky. Aktivita KSČ při prosazování reformy totiž výrazně přispěla v roce 1946 k volebnímu vítězství komunistů na českém venkově.

KSČ dala podnět i k přípravě znárodnovacích dekretů. Prezident E. Beneš je podepsal 24. října 1945 a vztahovaly se na doly, některé průmyslové a potravinářské podniky, akciové banky a soukromé pojišťovny.⁴ Znárodněné podniky byly slučovány do větších celků, tzv. národních podniků. Nově vytvořené národní podniky byly relativně velké, protože v průměru připadalo na jeden národní podnik zhruba deset závodů. Národní podniky byly zatím „samostatnými právními osobami, ve kterých platily principy obchodního podnikání (stát za jejich závazky neručil).“⁵ Znárodnění se nevztahovalo na skupinu podniků pod národní správou - tzv. průmyslové konfiskáty.

Vládní reformy tak vytvořily smíšenou třísektorovou ekonomiku složenou z veřejného, soukromého a malovýrobního sektoru. Směr ekonomického vývoje začal udávat znárodněný (veřejný) sektor, jelikož měl rozhodující pozice v klíčových odvětvích československé ekonomiky.

---

³ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. 1. část*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s.

⁴ GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. století v politických a společenských souvislostech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 488 s.

⁵ ŠULC, Zdislav. *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. 2. vyd., v nakl. Doplněk 1. Brno: Doplněk, 1998. s. 15.

Z **hospodářského hlediska** byly poválečné ztráty Československa ve srovnání s jinými evropskými státy menší. Přesto zahynulo na 360 tisíc lidí, mnoho měst bylo zničeno a československé hospodářství zůstalo značně narušeno. Válečné škody způsobené Německem byly vyčísleny na 347,5 mld. předválečných korun. Uhrazené reparace však nepřesáhly ani 0,466 % z úhrnu škod.⁶

Zemědělská produkce klesla hluboko pod předválečnou úroveň. Odsun Němců z pohraničí spolu s jeho osidlováním nezkušenými rolníky z řad vesnické chudiny problémy v zemědělství ještě prohloubily. Objem výroby dosahoval zhruba tři pětiny předválečného stavu a zásobování vážlo, což byly také důvody k zavedení potravinových přiděľů.

Situace v průmyslu nebyla taktěž nijak uspokojivá. Celková výroba představovala těsně po válce zhruba polovinu předválečného objemu, chyběly suroviny a energie. Naše přední průmyslové závody v Praze, Brně, Plzni a Zlíně byly zničeny. Nejvíce narušena byla těžba uhlí, zbrojní a kovozpracující průmysl. Kovoprůmysl se navíc musel vypořádat s přechodem válečné výroby na mírovou.

Pravděpodobně nejvíce ze všech odvětví byla ochromena doprava. Odvlečena nebo poničena byla většina dopravních prostředků, některé cesty a mosty zmizely z mapy. Další závažný problém představoval i nedostatek paliv.

Rovněž poklesla pracovní morálka, v průmyslových i zemědělských podnicích chybělo vybavení, stroje a pracovní síla. Velkým problémem byl nedostatek odborníků. Pro zvýšení produktivity a motivace k práci byli zaměstnanci oceňováni za překročení dávkovaných povinností.

Obnovu hospodářství a zásobování obyvatelstva urychlovala pomoc ze SSSR a později od mezinárodní organizace UNRRA,⁷ jejíž zásilky obsahovaly například některé potraviny, dopravní prostředky, textil, paliva nebo zdravotnické potřeby.

Poválečná rekonstrukce hospodářství představovala důležitou etapu v rozvoji republiky, proto Československo potřebovalo pevnou vládu, která by vytvořila právní rámec fungování státu vydanými zákony a vládními předpisy. Národní fronta stanovila termín **parlamentních voleb** na 26. května 1946. Počet politických stran se v českých zemích nezměnil, na Slovensku však krátce před volbami vznikly dvě nové strany (Strana slobody a Strana práce). V případě nesouhlasu s politickou situací mohli občané odevzdat prázdné lístky. Tuto možnost ale nevyužilo ani půl procenta obyvatel.

---

⁶ RATAJ, Jan. *KSČ a Československo 1 : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s.

⁷ Tj. Správa Spojených národů pro hospodářskou pomoc a obnovu, která byla založena v roce 1943 jako hospodářská pomoc státům poškozeným 2. světovou válkou.

V českých zemích zvítězila s velkou převahou KSČ se 40 % hlasů a na Slovensku Demokratická strana se 62 % hlasů. Celostátně zvítězili komunisté (KSČ a KSS) s 37,94 % hlasů. Předsedou vlády se stal Klement Gottwald z KSČ. V závislosti na volebních výsledcích byla nová vláda složena z devíti komunistů (šesti z KSČ a tří z KSS), čtyř národních socialistů, čtyř lidovců, čtyř demokratů, tří sociálních demokratů a dvou nestraníků.⁸

„Dne 8. července 1946 schválilo Národní shromáždění program nové vlády, který navazoval na principy Košického programu a byl pro svůj charakter nazýván **Budovatelským programem**. Dokument zahrnoval podstatnou část předvolebních požadavků KSČ.“⁹

Legislativní prioritou programu bylo vypracování nové ústavy, ve které měly být zakotveny dosavadní výsledky poválečných změn. Podle úkolu vytvořit novou ústavu dostal parlament název Ústavodárné národní shromáždění.

V sociálně ekonomické oblasti si vláda vytkla např. tyto cíle: dokončit první etapu pozemkové reformy a osídlovací akci, provést revizi předválečné pozemkové reformy, zabezpečit vzestup produktivity práce, reorganizovat peněžnictví, uskutečnit daňovou reformu a připravit návrh národního pojištění.¹⁰

2.2 Cesta k dvouletému hospodářskému plánu a jeho hlavní úkoly

Jelikož zůstalo československé hospodářství po válce silně narušeno a jeho obnova patřila k základním předpokladům pro zlepšení životní úrovně obyvatelstva, hlavním úkolem hospodářské politiky a zároveň nejdůležitějším bodem Budovatelského programu se stalo dokončení obnovy národního hospodářství na předválečnou úroveň.

Vláda začala provádět některé hospodářské změny už po válce prostřednictvím sociálně-ekonomických reforem, které byly stručně charakterizovány v kapitole 2.1 této bakalářské práce. Jejich výsledky vytvořily vcelku příznivé předpoklady pro dovršení etapy poválečné rekonstrukce, což se stalo také hlavním cílem prvního poválečného plánu - Dvouletého plánu obnovy a rozvoje národního hospodářství - vymezeného na léta 1947 a 1948. Vláda Československa se tak vydala cestou plánovaného hospodářství a pro tento dvouletý plán se mezi politiky i veřejností uchytil zkrácený název „dvouletka.“

---

⁸ RATAJ, Jan. *KSČ a Československo 1 : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s.

⁹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 148.

¹⁰ OLŠOVSKÝ, Rudolf, PRŮCHA, Václav, aj. *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. 579 s.

Úvahy o **hospodářském plánování** v Československu se ale začaly objevovat již za války. Legislativní základ plánování pak vznikl od roku 1945, kdy byla vytvořena Hospodářská rada a Státní úřad plánovací. O rok později vznikla Ústřední plánovací komise. Výrazným impulsem k samotné realizaci dvouletého plánu se pak staly uspokojivé výsledky socialistických plánů v Sovětském svazu, kde probíhala již čtvrtá pětiletka. Všeobecně se od plánování očekávalo, že urychlí poválečnou obnovu, zajistí strukturální přestavbu hospodářství a vytvoří ekonomiku odolnější vůči změnám ve světovém hospodářství.

Názory na samotný způsob a rozsah plánování ale nebyly ve všech zemích stejné. V západní Evropě, kde se prosadila myšlenka J. M. Keynesa o prospěšnosti aktivní úlohy státu v ekonomice, sloužilo plánování pouze k úpravě tržního mechanismu, a to nepřímými nástroji hospodářské politiky. V těchto zemích se jednalo o tzv. indikativní plánování. Naopak v Sovětském svazu mělo plánování direktivní charakter, jelikož příkazy byly udělovány striktně z centra a poté byly pomocí závazných číselných hodnot rozdělovány do podniků.

Československá poválečná ekonomika byla svým způsobem specifická, protože se v ní prolínaly prvky tržní ekonomiky s pozůstatky řízeného hospodářství, které u nás fungovalo za války. Přestože se tak plánování v prvních poválečných letech opíralo především o zkušenosti ze Sovětského svazu, inklinovalo spíše k indikativnímu plánování a mělo některé osobité znaky, které se promítly do dvouletky.

Rysy prvního poválečného plánu naznačila během několika týdnů po vyhlášení Budovatelského programu skupina komunistických ekonomů v čele s ing. Ludvíkem Frejkou, předsedou Národohospodářské komise při ÚV KSČ. Koncepti dvouletky pak upřesňovali hospodářští odborníci ostatních politických stran a další experti.

Dne 25. října 1946 přijalo Národní shromáždění zákon č. 192/1946 Sb. o dvouletém hospodářském plánu. Dvouletka byla slavnostně vyhlášena 28. října 1946 na pražském Václavském náměstí.¹¹ Představovala konkrétní podobu přechodu k plánovanému hospodářství v Československu, což obyvatelstvo přijalo pozitivně.

Jelikož byla dvouletka prvním československým plánem, tak jeho prioritou byla obnova, nikoli přestavba hospodářství. Proto se nepředpokládaly zásadní změny v jeho struktuře a na rozdíl od sovětských pětiletek byl plán stanoven pouze na dva roky – 1947 a 1948.

---

¹¹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

V prvním oddíle zákona o dvouletém hospodářském plánu byly **základní úkoly** stanoveny všeobecně:

- a) v průmyslu překročit koncem roku 1948 celkovou úroveň výroby z roku 1937 o 10 %,
- b) v zemědělství dosáhnout koncem roku 1948 úrovně předválečné výroby,
- c) ve stavebnictví opatřit potřebný počet bytů, provést velké stavby pro průmysl a zemědělství, obnovit a doplnit veřejné komunikace a zařízení,
- d) v dopravě dosáhnout dopravního výkonu z roku 1937,
- e) přispět k urychlenému vyrovnání hospodářské úrovně Slovenska s českými zeměmi, zejména dokonalejším využitím jeho surovinových a energetických zdrojů a pracovních sil, jakož i vytvořením nových pracovních příležitostí na Slovensku,
- f) povznést hospodářsky slabé kraje českých zemí.¹²

Jelikož byla dvouletka plánem odvětvovým a jednalo se tak o souhrn plánů jednotlivých hospodářských odvětví, byly ve druhém oddíle zákona stanoveny už přesné objemy výroby v průmyslu, zemědělství, stavebnictví a dopravě. Zde se projevila také dílčí povaha československé dvouletky, protože se plánování týkalo jen určitých částí hospodářství, které měly v ekonomice rozhodující význam, a jejich zpomalený vývoj by brzdil rozvoj ekonomiky jako celku.¹³

Ve třetím oddílu zákona byly řešeny investice do dvouletého plánu dle jednotlivých částí hospodářství. Z celkové částky 69,88 miliard Kčs připadlo 25,38 miliard Kčs na průmysl, 15,09 miliard Kčs na dopravu, 14 miliard Kčs na bytovou výstavbu, 10,2 miliard Kčs na veřejné stavby a 5,21 miliard Kč na zemědělství. Investice do hospodářského rozvoje Slovenska byly řešeny ve čtvrtém oddíle zákona.

V pátém oddíle byly definovány hospodářsky slabé kraje, kterým měla být poskytnuta pomoc v podobě vybudování průmyslu, který bude využívat lokálních surovinových zdrojů a místních pracovních sil. Jednalo se o jižní Čechy, střední Povltaví a Podbrdsko, Českomoravskou vysočinu, Valašsko a Slovácko.

Šestý oddíl obsahoval některé předpoklady splnění dvouletého plánu, a to především pomocí národní mobilizace pracovních sil prováděné na základě dobrovolnosti. To znamenalo, že osoby, které mohly být na svých dosavadních pracovištích postrádány, měly

---

¹² Zákon č. 192 ze dne 25. října 1946 o dvouletém hospodářském plánu. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1946/sb84-46.pdf>

¹³ V průmyslu to byla výroba uhlí, koksu, elektrického proudu, oceli, cihel, nákladních vozů, lokomotiv, aj. Mezi hlavní obory průmyslu výživy patřil cukrovarnický, mlynářský, potravinářský, pivovarský a lihovarnický průmysl. V zemědělství se k prioritám řadila např. výroba obilí, cukrovky, brambor mléka nebo vajec, jejichž plánované objemy výroby byly rozepsány jednotlivě na rok 1947 a 1948.

postupně přecházet do oborů s nedostatkem pracujících. Kvalifikované síly, které chyběly hlavně ve stavebnictví, se měly vracet do svého původního povolání. Zároveň byl stanoven i postup pro případ, že by dobrovolný nábor do preferovaných oborů nedosáhl očekávaných výsledků. Předpokládalo se zvýšení počtu výdělečně činných žen a osob se sníženou pracovní schopností. Od pracujících se očekávala aktivní účast na plnění plánu a v podnicích mělo být pro zvýšení produktivity a motivace k práci organizováno pracovní soutěžení. Výkonnost pracujících se měla během dvou let průměrně zvýšit o 10 %. Po roce 1948 se pak pracovní soutěžení stalo fenoménem a ustálil se pro něj název socialistické soutěžení.

Nutno však podotknout, že plán nezahrnoval všechny stránky hospodářské činnosti. Chyběly zde například konkrétní úkoly pro vnitřní a zahraniční obchod nebo pro část průmyslové a zemědělské výroby. Mezinárodní obchod měl být podle zákona organizován a řízen tak, aby se zabezpečilo plnění úkolů stanovených dvouletým plánem. Blíže však jeho cíle nebyly specifikovány.¹⁴

Plán byl závazný pro všechny sektory ekonomiky. Ukládal úkoly veřejnému sektoru (národní a státní podniky, konfiskáty), soukromému sektoru (menší a střední podniky) i malovýrobnímu sektoru. „Pro všechny podniky byl závazný jednotný mzdový systém, daňová opatření omezující zisky, přidělování surovin státem atp. To vše odpovídalo omezenému cíli dvouletky – obnovit válkou narušenou výrobu zhruba na předválečnou úroveň.“¹⁵

Dvouletka byla ve své podstatě prvním pokusem o koexistenci a soutěžení různých sociálně ekonomických sektorů, protože ve světě zatím neexistoval ověřený vzor ani teorie, jak rozvíjet plánované hospodářství v podmínkách smíšené ekonomiky. „Rodící se ekonomický systém se nazýval hospodářská demokracie a vycházel z dlouhodobé existence třísektorové ekonomiky, politického pluralismu a tržního hospodářství, doplněného plánem.“¹⁶

2.3 Obnova čsl. hospodářství a problémy při realizaci dvouletého hospodářského plánu

Po volbách v roce 1946 a v průběhu prvního roku plnění dvouletky se začaly postoje politických stran měnit. Nekomunistické strany, tj. národně socialistická, lidová a demokratická spolu s částí sociálních demokratů, předpokládaly, že po reformním období bude koalice ve své politice uplatňovat prvky parlamentní demokracie. Naopak komunistická

---

¹⁴ *První československý plán*. Ministerstvo financí. 2. rozš. vyd. Praha: Orbis, 1946. 166 s.

¹⁵ ŠULC, Zdislav. *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. 2. vyd., v nakl. Doplněk 1. Brno: Doplněk, 1998. s. 15.

¹⁶ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. 1. část*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. s. 66.

strana spolu s levicí v sociální demokracii usilovala o ústavní kodifikaci již dosažených výsledků reforem a o jejich dalším pokračování. Příprava nové ústavy tak uvízla na mrtvém bodě. Ústavodárné národní shromáždění neplnilo svůj základní úkol a na půdě Národní fronty se začala formovat dvě protichůdná politická seskupení.

V hospodářské oblasti se neshody projevovaly především v otázce zahraničně-ekonomické orientace Československa, v názorech na další vývoj hospodářských sektorů a daňové politiky. Nejostřejší a v podstatě nepřetržité spory však vyvolávala zemědělská politika. Nekomunistickým stranám se však zatím celkem úspěšně dařilo mnohým ze záměrů komunistů zabránit nebo alespoň korigovat jejich původní revoluční návrhy.

V průběhu roku 1947 vnitropolitický vývoj v Československu silně ovlivňovala i mezinárodní situace. Počáteční poválečná spolupráce velmocí umožňovala rozvíjet přátelské vazby s východními i západními státy. Postupně se však začaly objevovat problémy v hospodářských vztazích se Západem, zejména se Spojenými státy, které Československu vytýkaly podporu sovětských zahraničněpolitických stanovisek a vítězství komunistů ve volbách v květnu 1946. Na základě těchto událostí USA zastavily udělování půjček Československu. Nutno však podotknout, že ačkoliv patřila ČSR k zemím sovětského vlivu, komunistický monopol moci zde ještě neexistoval. To se ovšem poměrně brzy změnilo.

Rok 1947 totiž přinesl zvrát v uplatňování sovětské politiky vůči lidově demokratickým zemím. Do té doby se zdálo, že J. V. Stalin nemá námitky proti osobitým cestám těchto zemí k socialismu, což bylo možno pochopit i jako souhlas s budováním demokratického socialismu v Československu.¹⁷

Tyto domněnky nekomunistických stran plynoucí ze zdánlivého sovětského postoje k budování demokratického socialismu však zanedlouho vyvrátila nejvýznamnější mezinárodní událost, která zdůraznila rozdělení Evropy do dvou bloků a stala se předmětem vnitropolitického boje v Československu - Marshallův plán americké hospodářské pomoci Evropě. Československá politická reprezentace uvítala plán jako možnost urychlení obnovy národního hospodářství. Sovětské vedení se však domnívalo, že je plán pokusem Spojených států změnit poměr sil v Evropě a prosazovalo názor, že se jedná o čin namířený proti SSSR.

Na přímý Stalinův nátlak se tak československá vláda rozhodla nezúčastnit se plánu hospodářské pomoci, čímž došlo ke zpomalení poválečné obnovy a ještě k většímu ochlazení vztahů se Západem. Představy prezidenta Beneše o mostu mezi východními a západními státy se tak začaly postupně rozplývat. Po odmítnutí Marshallova plánu už bylo pozdě na změnu

---

¹⁷ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

zahraničněpolitických vazeb Československa. Spojení se SSSR bylo příliš silné a znatelně oslabovalo nekomunistické strany v jejich zápase s komunisty. Odmítnutí plánu se tak stalo kritickým bodem v procesu dělení Evropy a likvidace československé demokracie.¹⁸

Zemědělství hrálo významnou roli v celém národním hospodářství. Proto se otázka příštího vývoje v této oblasti stala předmětem diskuzí politických stran hned po válce. Po vzájemné dohodě o provádění první etapy **pozemkové reformy** se jejich názory na další reorganizaci zemědělství začaly lišit a půda Národní fronty se tak změnila v politické zápasné místo.

Situaci při projednávání reformy značně ovlivnilo také to, že ministerstvo zemědělství bylo vedeno Júliem Ďurišem z KSČ. V červenci 1946 dala vláda Ďurišovi za úkol připravit osnovy zákonů vyplývající z jejího programu. Ministr je shrnul do souboru šesti osnov zemědělských zákonů, tzv. Ďurišových zákonů. První osnova představovala revizi předválečné pozemkové reformy z doby první republiky a je označována jako druhá etapa pozemkové reformy v ČSR. „Komunisté postupovali v pozemkové reformě po etapách, umožňovalo jim to stupňovat napětí na vesnici. Nekomunistické strany nejdříve osnovy buď zcela, nebo některé zčásti odmítaly a u všech prosazovaly korektury.“¹⁹

Největší spory se vedly o to, kdo má revizi provádět a jaký má být její rozsah. Jelikož politické strany reprezentovaly zájmy různých sociálních vrstev venkovského obyvatelstva, agrární problematika nakonec přiměla jednotlivé politické strany k formulaci ucelených programů zemědělské politiky.

Zatímco byla dokončována první etapa pozemkové reformy představující konfiskaci půdy a zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, vláda schválila zákon č. 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy. Zákon představoval určitý kompromis mezi požadavky komunistů a nekomunistických stran a byl schválen 11. července 1947. O revizi jednotlivých případů nerozhodovalo ministerstvo zemědělství, ale šestičlenná revizní komise složená ze zástupců vládních stran.

Předmětem revize se stalo pozemkové vlastnictví „podléhající záborovému zákonu z roku 1919 v případech, kdy byla překročena zákonem stanovená horní hranice držby půdy, tj. 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy včetně lesů. Dále se zákon vztahoval na zbytkové statky, které získali po první světové válce noví obyvatelé v průměrné výměře okolo

---

¹⁸ PROCHÁZKA, Jaromír. *Poválečné Československo 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 227 s.

¹⁹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. I. část*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. s. 61-62.

100 ha zemědělské půdy. Proti návrhu KSČ byla verze zákona změkčena hlavně tím, že se zbytkovým statkářům ponechávalo 50 ha půdy a zákon nenabýval okamžité platnosti.²⁰

Komunisté ještě před schválením zákona o revizi první pozemkové reformy zveřejnili pod názvem Hradecký program svůj zemědělský plán, který mimo jiné obsahoval i požadavek třetí poválečné pozemkové reformy. Nekomunistické politické strany však nechtěly v nejbližší době provádět další majetkové změny a reformy.²¹

Vedle zemědělské reformy vzplál na přelomu let 1946 a 1947 ve vládě konflikt o konečnou přeměnu významné části tehdejší ekonomické struktury státu, a to o tzv. **průmyslové konfiskáty**.²² Jednalo se o provizorní vlastnickou formu a názory jednotlivých politických stran na budoucnost konfiskátů se lišily. Nekomunistické strany v čele s národními socialisty požadovaly navrácení majetku původním vlastníkům, kteří nespádali do kategorie nepřátel a zrádců, nebo jejich dědicům, zatímco komunisté takový krok odmítali. Chtěli připojit konfiskáty buď k národním podnikům, nebo je převést do soukromého vlastnictví.

Pod tlakem KSČ a ze strachu před stávkami však nakonec tři nekomunistické strany ustoupily a přijaly formulaci o přednostním přidělování konfiskátů národním podnikům, družstvům, obcím a také soukromníkům. Komunisté jim za to však museli slíbit, že nedojde k další etapě znárodnování ve výrobě.

Spory o zemědělskou politiku se ještě více přiosťřily v roce 1947, kdy Československo zasáhla nečekaná přírodní katastrofa, a to neúroda vyvolaná mimořádným suchem. Po silné zimě bylo na jaře zaznamenáno extrémně malé množství srážek a během celého roku 1947 výjimečně vysoký počet teplých a suchých dnů. Sucho postihlo celé Československo, nejvíce však oblasti vhodné pro pěstování brambor.²³

Neobvyklé sucho, které Československo postihlo v roce 1947, je doloženo i statistickými daty hlavních meteorologických stanic v Československu. Celkový úhrn srážek v roce 1946 v Praze představoval 638,3 mm zatímco o rok později pouze 398,8 mm. Počet letních dnů stoupl oproti roku 1946 ze 47 na 76 dnů. Podobnou situaci zaznamenala

---

²⁰ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 182.

²¹ RATAJ, Jan. *KSČ a Československo 1 : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s.

²² Tj. bez náhrad zabavené výrobní závody pod národní správou, které nespádaly pod znárodnění.

²³ Tj. Českomoravská vysočina a nejúrodnější oblasti v Polabí, na dunajském Žitném ostrově a v moravských nížinách (Průcha, 2009, s. 183).

i meteorologická stanice v Brně, kde klesly naměřené srážky z 584 mm na 385,6 mm a počet letních dnů stoupl z 63 na 84 dnů.²⁴

Sucho se negativně projevilo převážně v zemědělské výrobě. V největší míře klesla proti roku 1946 produkce brambor, a to o 49 % (z 8438 tis. tun na 4311 tis. tun). Dále pak výrazně poklesla produkce cukrovky o 44 % (ze 4196 tis. tun na 2375 tis. tun), a obilovin zhruba o 20 % (ze 4325 tis. tun na 3425 tis. tun).²⁵ Neúroda zemědělských plodin však vedla i ke ztrátám v živočišné výrobě a vyvolala řetězec mnoha dalších událostí. Zemědělci byli kvůli nedostatku krmiva nuceni k vybíjení hospodářského zvířectva. Situaci navíc komplikovala i snaha rolníků zachovat si při nízké výrobě nezbytnou naturální spotřebu snižováním dodávek potravin pro stát. Státní orgány na to reagovaly opětovým rozšiřováním lístkového systému. Znovu se tak rozbujel do té doby ustupující černý trh a pomyslné nůžky mezi černými a úředními cenami se opět rozevřely.

Nevhodné povětrnostní podmínky ovlivnily nejen zemědělskou produkci, ale v podstatě téměř celou ekonomiku. Zvláště citelně byl oslaben potravinářský průmysl, výroba elektřiny z vodních elektráren a provozování říční plavby. Sucho mělo negativní vliv i na bilanci zahraničního obchodu. Ve zbožové struktuře se projevíly důsledky neúrody vyšším podílem dovezených potravin a nápojů a omezením jejich vývozu. Na zvýšení dovozu se podílely také dodávky obilovin ze SSSR. Stalin odeslal do Československa 400 tis. tun obilovin a po Gottwaldově žádosti přidal dalších 200 tis. tun. Tato obchodní transakce se stala vítanou pomocí, protože pomohla překlenout časové období do dalších žní. Pominout však nelze ani její politický podtext. KSČ totiž sovětské dodávky potravin využila k propagaci Sovětského svazu.²⁶

Následky sucha v roce 1947 „byly umocněny nedostatkem umělých hnojiv po válce, špatným hospodařením v pohraničí a nedostatkem pracovních sil po odsunu Němců. Zásobovací situaci zhoršilo též ukončení zahraniční pomoci UNRRA.“²⁷ V Československu oficiálně skončila svou činností 30. června 1947. Na Slovensku byla situace obzvlášť kritická. Vláda se od července zabývala zásobovacími problémy na každé schůzi. Na řešení svízelné situace však existovaly rozporné návrhy. Především komunisté se pokoušeli využít sucha a zásobovacích potíží ve svůj politický prospěch, a tak se neshody mezi stranami množily.

²⁴ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 47-48.

²⁵ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 219-220.

²⁶ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

²⁷ PROCHÁZKA, Jaromír. *Poválečné Československo 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. s. 23.

Za tehdejší ekonomické situace nebylo jednoduché najít krytí mimořádných rozpočtových výloh a stát neměl k dispozici ani potřebné materiální rezervy. Kontroverzním návrhem komunistů získat prostředky na pomoc rolnictvu jednorázovou daní postihující nejmajetnější osoby vzplanul politický konflikt o tzv. **milionářskou dávku**. Dávka měla sloužit rolníkům k úhradě ztrát způsobených suchem. Jednalo se o jeden z nejostřejších politických konfliktů tehdejší doby, který vyústil až v podzimní politickou krizi Národní fronty.

Vláda nejprve návrh komunistů přehlasovala, protože nebyla přítomna většina sociálních demokratů. Komunisté však k boji za prosazení milionářské dávky začali používat propagandistickou kampaň, která byla úspěšná, protože se jim podařilo získat na svou stranu vedení odborů, závodů a obcí. Po nátlakových akcích zdola se komunisté dohodli s vedením sociálních demokratů a původní rozhodnutí se tak mírnou většinou podařilo změnit. Zákon č. 185/1947 Sb. o mimořádné jednorázové dávce a mimořádné dávce z nadměrných přírůstků na majetku schválilo Ústavodárné národní shromáždění koncem října 1947.

Byly uzákoněny dvě mimořádné dávky,²⁸ ale obě měly spíš politický dopad než větší hospodářský význam, protože na úhradu škod způsobených suchem musel stát uvolnit ze státního rozpočtu přibližně osminásobek výnosu z obou dávek.²⁹

Situace v zemědělství způsobená neúrodou v roce 1947 byla i na konci téhož roku stále vážná. Bylo již zřejmé, že objemy produkce v zemědělství stanovené na rok 1947 nemohou být splněny. Vláda se obávala, že značný výkyv ve výrobě ohrozí hospodářské výsledky roku 1948 a tím i splnění dvouletého plánu. Proto vydala vedle zákona o mimořádné jednorázové dávce a mimořádné dávce z nadměrných přírůstků na majetku i nařízení č. 231/1947 Sb., jímž nově upravila některé úkoly dvouletého hospodářského plánu. Na začátku prosince 1947 tak došlo ke změně základních úkolů pro rok 1948, které byly stanoveny zákonem č. 192/1946 Sb. o dvouletém hospodářském plánu v oborech průmyslu, zemědělství a stavebnictví. Jednalo se o obory, které byly dle zákona dotčeny podstatnou změnou v předpokladech, za nichž byl dvouletý hospodářský plán sestaven.

Předpokládané objemy produkce v průmyslu byly sníženy např. ve výrobě elektřiny nebo v těžbě železné rudy, v průmyslu výživy ve výrobě sladu a piva a v zemědělství došlo k

---

²⁸ První dávka se vztahovala na majetky nad 1 mil. Kčs sazbou od 2 % hodnoty čistého majetku do 20 % u majetků nad 20 mil. Kčs. Druhá dávka ve výši 100 % odčerpávala s určitými odpočty a výjimkami celé přírůstky majetku nad 300 000 Kčs z období od poválečné měnové reformy (Průcha, 2009, s. 243).

²⁹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

úpravě téměř všech položek uvedených v dvouletém plánu. K největšímu snížení objemu výroby došlo v produkci vajec, sádla, vepřového masa, brambor a olejnin.³⁰

Objemy produkce na rok 1947 pro průmysl v plánu stanoveny nebyly, můžeme tedy porovnat konečná čísla s těmi plánovanými pouze u některých zemědělských položek. Je zřejmé, že kvůli suchu a následné neúrodě nemohl být v tomto ohledu plán dodržen. Některé výsledky však byly více než alarmující a dokazovaly, že sucho bylo neočekávané a zničující. Hodnoty objemu produkce olejnin v plánu se rozcházely se skutečností nejvíce. Olejnin bylo v roce 1947 vyprodukováno o 84 % méně, než uváděl plán. Brambor se vypěstovalo o 53 % méně, cukrovky o 51 %, pšenice o 41 %, ječmene o 39 % a ovesa o 18 % méně oproti plánu.³¹ Z živočišné výroby můžeme uvést např. produkci vajec, která poklesla pouze o 12 %. Tento rozdíl mezi skutečností a plánem nemusel být způsoben pouze suchem, jelikož se jedná o poměrně malý pokles produkce ve srovnání s ostatními položkami.³²

2.4 Únor 1948 a jeho důsledky

Ve vládě se na podzim roku 1947 příčiny rozporů neomezovaly pouze na důsledky sucha a milionářskou daň. Přetrvávajícím důvodem pro neshody v koalici byla zemědělská politika. Cesta k dohodám a kompromisům se stále zužovala a stávala se těžší. V pomyslném názorovém zápase se nakonec vyhranila dvě politická seskupení: komunistická strana a nekomunistická opozice.

Na počátku roku 1948 byla situace v Národní frontě natolik špatná, že jednání vlády byla téměř ochromena a přijímání důležitých právních předpisů bylo pozastaveno. Když koncem února podalo dvanáct ministrů z řad národních socialistů, lidovců a slovenských demokratů demisi, situace přerostla do vládní krize. Podle platné ústavy z roku 1920 mohla vláda nadále fungovat s většinovým počtem ministrů. Předseda vlády Gottwald toho využil a předložil prezidentu Beneši sestavu nové vlády, kterou prezident schválil 25. února 1948 jako vládu obrozené Národní fronty.

Politický převrat v únoru 1948, tzv. vítězný únor, představuje nejdůležitější mezník v novodobých dějinách Československa. Komunisté prokázali schopnost přeměnit vládní krizi ve své vítězství a ačkoliv byly v obrozené Národní frontě nadále zastoupeny i některé další politické strany, neměly podstatnější vliv na tvorbu celostátní politiky. O politické situaci,

³⁰ Vládní nařízení č. 231 ze dne 9. prosince 1947, jímž se nově upravují některé úkoly dvouletého hospodářského plánu. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1947/sb106-47.pdf>

³¹ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 219-220.

³² *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 224.

kteřá panovala v ČSR ještě před řádnými parlamentními volbami, by se dalo hovořit už jako o vládě jedné strany. V původním termínu 30. května 1948 sice proběhly parlamentní volby, ale na základě jednotné kandidátní listiny. Následně byla v Československu odstartována politika komunistické strany postavená na centralizaci moci, rychlém dokončení revize pozemkové reformy a na tzv. druhém znárodnění. Vše bylo podřízeno komunistickému heslu „Kupředu, zpátky ni krok“.

Hned na jaře 1948 byly v hospodářské oblasti dořešeny některé požadavky KSČ, které strana prosazovala ještě před vítězným únorem. V zemědělství byla rychle dokončována druhá etapa pozemkové reformy, kterou KSČ ještě zpřísnila, a v březnu 1948 už byl přijat zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě. Jednalo se o **třetí etapu pozemkové reformy**, jejíž základy formuloval ministr zemědělství J. Ďuriš už 4. dubna 1947 v tzv. Hradeckém programu.

„Deklarovaným cílem nové pozemkové reformy bylo důsledně uplatnit zásadu, že půda může nadále patřit jen těm, kdo na ni skutečně pracují. Stát měl vykoupit veškerou půdu, která ve vlastnictví výkonného zemědělce a jeho rodiny přesahovala 50 ha a dále veškerou tzv. spekuláční půdu,³³ což byla trvale nebo dlouhodobě pronajímána půda.

Půda měla být přidělována za symbolickou cenu a získané peníze mělo k dispozici pouze ministerstvo zemědělství. Následkem nové pozemkové reformy byla hospodářská likvidace velkostatků a s tím spojený zánik společenského postavení zemědělské buržoazie. Samotná realizační etapa nové pozemkové reformy většinou proběhla až po roce 1948. Rokem 1948 již dvouletý plán končí, proto výsledky reformy nejsou pro tuto práci důležité.

Poválečné pozemkové reformy, znárodnění v roce 1948 a následné změny vlastnické struktury však zapříčinily výrazné přesuny mezi kapitalistickým a veřejným sektorem. Pro veřejný sektor se začal používat název socialistický sektor a představoval již 61,4 % národního důchodu. Ještě před únorem 1948 to bylo 50,3 %. Malovýroba tvořila stejně jako před únorem 25 % národního důchodu. Naopak kapitalistický sektor byl výrazně oslaben a tvořil jen 13,6 %, což bylo o 11,1 % méně než před únorem 1948.³⁴ Vlastnické přeměny z období od roku 1945 pak byly zakotveny v Ústavě 9. května.

---

³³ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 195.

³⁴ Tamtéž, s. 200.

2.5 Hospodářská bilance dvouletky

S koncem roku 1948 skončil také první československý plán – dvouletý plán obnovy a rozvoje národního hospodářství. Krátce po jeho skončení si nechala vláda vypracovat analýzu dosažených výsledků a jejich srovnání s úkoly plánu. Hlavní úkol dvouletky, dosáhnout a v některých případech překročit předválečný stav hospodářství, byl v hrubých rysech splněn.

Splnění hlavního cíle plánu, který trval pouhé dva roky, svědčí o tom, že hospodářská obnova Československa probíhala po druhé světové válce i přes obtížnou výchozí situaci velice rychle. Také z mezinárodního hlediska se Československo řadilo mezi země, které dokončily hospodářskou obnovu v nejkratším termínu.

Statistické informace, které zde budu pro hodnocení dvouletky uvádět, ať už čerpané z knižních publikací nebo z Historické statistické ročenky ČSSR, nemusí být vždy úplně přesné, protože se srovnání většinou provádí k roku 1937. Po válce se však změnila metodika konstrukce ukazatelů. Podklady pro sestavování přehledů byly postupem času zpřesňovány a rovněž základní roky stálých cen byly stanoveny při jednotlivých výpočtech různě. Nelze opomenout ani únik výrobků na černý trh, který se rozrostl převážně po zdrcujícím suchu v roce 1947. Mírné nepřesnosti však nejsou podstatné, neboť v této podkapitole budou hospodářské výsledky využívány převážně pro zachycení celkové dynamiky hospodářského růstu.

Nemalé problémy v zemědělství i v průmyslu způsobily poválečné pozemkové reformy a odsun Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Pohraničí bylo osidlováno nezkušenými rolníky a v některých odvětvích ubýly kvalifikované pracovní síly. Oproti roku 1937 klesl celkový počet obyvatel žijících v ČSR ze 14 428 715 na 12 338 985 v roce 1948. Rapidně se snížil počet Němců žijících na našem území. Z 3 344 260 obyvatel německé národnosti klesl jejich počet na pouhých 180 000³⁵, což dokazuje důslednost poválečných národnostních čístelek. Problémy způsobené poválečnými změnami měly být vyřešeny mobilizací pracovních sil, hlavně redistribucí zaměstnanců do preferovaných odvětví.

Souhrnným a o ekonomice nejvíce vypovídajícím makroekonomickým agregátem, který zachycoval dynamiku poválečného hospodářského růstu, byl národní důchod. „Po ukončení dvouletky byla jeho úroveň v roce 1948 proti roku 1937 o 1 % vyšší, zatímco později podle odlišné metodiky o 3 % nižší.“³⁶

---

³⁵ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 62.

³⁶ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 226.

Omezování soukromého vlastnictví **v průmyslu** se po válce projevovalo znárodněním, při kterém největší vlastníci ztratili své někdejší hospodářské pozice. Zatímco se počet zástupců střední buržoazie snižoval, pracovníků v průmyslových závodech nepatrně přibývalo. V roce 1937 pracovalo v průmyslových podnicích 1 495 338 lidí, o rok později jejich počet stoupl na 1 548 252.³⁷ Pokud bereme v úvahu, že v rámci poválečných odsunů došlo v průmyslu ke značnému úbytku německé pracovní síly a přesto se počet pracujících na konci roku 1948 zvýšil, tak z toho můžeme usuzovat, že se během dvouletky podařilo úbytek německých pracovníků úspěšně nahradit.

Celkově se podařilo základní úkol dvouletky splnit, protože koncem roku 1948 objem produkce převýšil o 10 % předválečný stav. Všechna odvětví těžkého průmyslu předstihla úroveň výroby z roku 1937, zatímco lehký průmysl, který během války ustoupil do pozadí, za ní ještě zaostával.³⁸ Z významných průmyslových odvětví nedosáhl v roce 1948 předválečného objemu výroby průmysl výživy, textilu a zpracování dřeva. V potravinářském a textilním odvětví to vedle dalších okolností souviselo s nedostatkem surovin a špatnou výchozí základnou. Ve sklářském průmyslu chyběly kvalifikované pracovní síly.

Větším problémem, který se nepodařilo během rychlého rozvoje průmyslové výroby vyřešit, bylo nesplnění dvouletky v produktivitě práce. Ačkoliv se předpokládal její vzestup o 10 %, tak se jen těsně přiblížila k předválečnému stavu.³⁹

Na rozdíl od průmyslu se **zemědělství** s úkoly dvouletky vyrovnalo mnohem hůř. Tři poválečné pozemkové reformy zasáhly do vlastnické sféry natolik, že vedly k odstranění majetné třídy i nejchudší vrstvy obyvatelstva. Bývalí zemědělstí dělníci se většinou stali samostatně hospodařícími rolníky nebo přešli do dělnických profesí v průmyslu a stavebnictví.

Zatímco v průmyslu se počet pracovníků zvětšoval, v zemědělství nastala přesně opačná situace. V roce 1946 pracovalo v zemědělské sféře 2 564 722 osob, v roce 1948 už to bylo 2 221 691 osob, tedy méně o více než tři sta tisíc lidí.⁴⁰

Zemědělská výroba se musela v průběhu dvouletky vypořádat nejen s úbytkem pracovní síly, ale především se suchem, které postihlo Československo v roce 1947. Právě

---

³⁷ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 247.

³⁸ OLŠOVSKÝ, Rudolf, PRŮCHA, Václav, aj. *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. 579 s.

³⁹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

⁴⁰ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 215.

neobvykle suché počasí bylo pravděpodobně hlavní příčinou toho, že v zemědělství byla dvouletka splněna na pouhé tři čtvrtiny plánovaného objemu produkce. Pokles rostlinné výroby však zapříčinil řetězec dalších událostí. Nedostatečná produkce zemědělských plodin zapříčinila také nedostatek krmiva pro dobytek a jejich stavy musely být snižovány. Projevilo se to poklesem živočišné výroby i v době, kdy se rostlinná výroba již vrátila na poválečnou úroveň.

Pokles zemědělské produkce však ovlivnily i další faktory. V rámci pozemkových reforem došlo k výraznějšímu oslabení pozic velkostatků, které byly hlavními zemědělskými producenty. A následkem odsunu obyvatel německé národnosti pak nezůstal v pohraničí dostatek pracovních sil a noví majitelé zabavené půdy neměli k hospodaření dostatek zkušeností a znalostí.⁴¹

Také **stavebnictví** zaznamenalo v letech 1947-48 neuspokojivé výsledky a stalo se stínem dvouletého plánu. Především nedošlo ke splnění předpokládané bytové výstavby. V rámci dvouletky mělo být obnoveno popřípadě postaveno 125 000 bytových jednotek. Ve vládním nařízení z konce roku 1947, které upravovalo některé úkoly dvouletého plánu, byl počet plánovaných bytů snížen na 113 213.⁴² Ovšem ani toto množství nebylo dodrženo, protože ve skutečnosti představoval počet postavených či zrekonstruovaných bytů na konci roku 1948 pouze necelou polovinu plánovaného výsledku. Příčinou bylo pravděpodobně zdražování stavebních prací, projekční nepřipravenost, prodlužování bytové výstavby a rozptylování odborníků na velký počet staveb.⁴³

Jako příklad bytové výstavby v letech 1947-1948 v Ostravě můžeme uvést Dvouletky, které se nachází v městské části Hrabůvka. Podle dvouletého hospodářského plánu dostala ulice, na které se byty nacházejí, i svůj název. V rámci dvouletky byly postaveny také byty v Ostravě-Porubě, které dodnes stojí na ulici Dělnická.

Doprava měla dle zákona o dvouletém hospodářském plánu ke konci roku 1948 dosáhnout předválečných výkonů. Přestože těsně po válce patřila mezi nejvíce ochromené odvětví, podařilo se ji nejen obnovit, ale plánem stanovené úkoly byly dokonce značně překročeny. Jednotlivá odvětví dopravy a spojů tak dosáhla ve srovnání s rokem 1937 velmi dobrých výkonů.

---

⁴¹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

⁴² Vládní nařízení č. 231 ze dne 9. prosince 1947, jímž se nově upravují některé úkoly dvouletého hospodářského plánu. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1947/sb106-47.pdf>

⁴³ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

„Výkon nákladní přepravy na železnici stoupl oproti roku 1937 o 26 % a v osobní přepravě bylo zvýšení ještě výraznější. Uvedeného výkonu dosáhla železniční doprava bez podstatnější modernizace zařízení a s menším a zastaralejším vozovým parkem než před válkou.“⁴⁴ Objem zboží, které bylo přepraveno po železničních tratích, se z 85 357 tis. tun zvýšil na 100 190 tis. tun. Celková délka železničních tratí se rozšířila z 12 677 km na 13 096 km v roce 1948.

Prudký rozvoj zaznamenala především hromadná přeprava osob, která se rozšířila i do míst, kde dříve autobusové spoje nezajížděly. Tento fakt dokazují i délky autobusových tratí, které v roce 1937 měřily 8 129 km, rok po skončení války 17 071 km a na konci roku 1948 dokonce 44 047 km.⁴⁵

V energetice byl po ukončení války nepříznivý zejména technický stav elektráren. Víc než polovina veřejných elektráren byla starší než 20 let, tudíž jejich zařízení bylo zastaralé a provoz neekonomický. V období dvouletého plánu se zařízení začala lépe využívat a podařilo se tak dosáhnout vyšší produkce elektřiny. V prvních čtyřech poválečných letech vzrostla výroba elektřiny o 67 %, přesto však nebyl překonán její deficit. Velmi rychle totiž stoupaly požadavky na spotřebu elektřiny v domácnostech i hospodářství. Fungování elektráren bylo dále zkomplikováno i jinými činiteli. V roce 1947 došlo následkem sucha k zastavení vodních elektráren, po válce se národní hospodářství potýkalo s nedostatkem uhlí a výstavba energetických děl byla časově náročná.

V závislosti na zvyšující se výrobě elektřiny v období plnění dvouletého plánu rychle postupovala také elektrifikace obcí. Za pouhé dva roky byla elektřina zavedena do 1123 obcí. Na konci roku 1948 zůstalo bez elektřiny 183 obcí, z toho 181 na Slovensku, kde probíhala elektrifikace pomaleji.⁴⁶

V období dvouletého plánu byly položeny základy industrializace **Slovenska** a hospodářsky slabých regionů v českých zemích. I přes nepříznivý výchozí stav objemu průmyslové výroby v roce 1945, kdy byl objem produkce o dvě pětiny nižší než v roce 1937, se „v závěrečném roce dvouletky průmyslová výroba na Slovensku proti roku 1937 téměř zdvojnásobila a válečné maximum bylo překonáno o více než 20 %. Nejdynamičtěji se rozvíjel průmysl kožedělný, gumárenský, textilní a kovodělný.“⁴⁷

⁴⁴ OLŠOVSKÝ, Rudolf, PRŮCHA, Václav, aj. *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. s. 374-375.

⁴⁵ *Historická statistická ročenka ČSSR*. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. s. 309.

⁴⁶ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s.

⁴⁷ Tamtéž, s. 230.

Úkoly a cíle **zahraničního obchodu** nebyly v dvouletém plánu blíže specifikovány, proto v této bakalářské práci nebudou podrobněji rozebírány. Zahraniční obchod procházel v období dvouletky značnými výkyvy a změnami. Přestože rostl rychleji než národní důchod, úplný rozmach československého zahraničního obchodu stále brzdily nepřekonané hospodářské důsledky války a také nepříznivý vývoj mezinárodně politických vztahů. Západní země vytýkaly Československu odmítnutí Marshallova plánu, omezování soukromého vlastnictví a následné únorové vítězství komunistické strany.

Závěrem lze konstatovat, že s přihlédnutím k nepříznivému poválečnému a zároveň výchozímu stavu dvouletky probíhala obnova československého hospodářství do roku 1948 vcelku úspěšně. Musíme však podotknout, že ačkoliv byl od roku 1946 rozvoj národního hospodářství dynamický, poválečná obnova jednotlivých odvětví neprobíhala zcela rovnoměrně.

Príznivé výsledky vykazoval průmysl, doprava s výjimkou říční plavby a zahraničního obchodu. Méně uspokojivě vyznívalo plnění dvouletky i srovnání s předválečným stavem v zemědělské výrobě a stavebnictví. „Některé problémy se však nepodařilo pro různé problémy objektivního nebo subjektivního rázu překonat a řešení jiných vyžadovalo delší časový horizont.“⁴⁸

„Ke zdárnému průběhu dvouletky významně přispěl rozmach pracovní aktivity, který se projevil u relativně širokého okruhu pracujících. Počet závodů zapojených do „Národní soutěže“ o vzorné plnění výrobních úkolů vzrostl z 2 148 v říjnu 1946 na 12 800 na konci roku 1948. Po zahájení dvouletky vyhlašovali zaměstnanci národních podniků plány zaměřené na splnění plánovaných úkolů do 28. října 1948,“⁴⁹ kdy byl dvouletý hospodářský plán obnovy a rozvoje národního hospodářství oficiálně ukončen.

---

⁴⁸ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 247.

⁴⁹ OLŠOVSKÝ, Rudolf, PRŮCHA, Václav, aj. *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955.* 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. s. 377.

3 Odraz plnění dvouletky v dobovém tisku

V předchozí kapitole jsme se seznámili s poválečnou hospodářskou situací v Československu. Nyní bude rozebrána tato problematika spolu s Dvouletým hospodářským plánem obnovy a rozvoje národního hospodářství pohledem českého dobového tisku.

Úvodem je nutno podotknout, že i přes složitou hospodářskou a politickou situaci byla poválečná léta až do únorového převratu a vítězství Komunistické strany Československa obdobím kulturního rozkvětu, jehož inspirací bylo meziválečné období. Po skončení druhé světové války se rychle vzpamatovala a mezi klíčová masová média poválečného období se řadila kinematografie, periodický tisk a rozhlas. Kinematografie byla hned v roce 1945 znárodněná v rámci poválečných Benešových dekretů.

Nově vzniklo ministerstvo informací, pod jehož působnost spadalo např. rozhlasové vysílání, vydávání periodického a neperiodického tisku a kinematografie. Ministrem informací se stal přední člen KSČ Václav Kopecký. S ministerstvem informací vznikaly i nové zásady, které upravovaly vydávání novin a časopisů. Jednou z nich byla zásada veřejného zájmu při vydávání jednotlivých periodik. Vydávání tiskovin nesmělo být předmětem výdělečného podnikání jednotlivce nebo skupiny a spadalo pod oblast státního dohledu.

Jelikož se Československo v poválečných letech potýkalo s nedostatkem papíru, podstatným nástrojem regulace tisku se stalo jeho přidělování jednotlivým vydavatelstvím. Ministerstvo informací mělo mimo jiné i pravomoc stanovovat náklad, rozměr, rozsah a periodicitu každého titulu. Ministru Václavu Kopeckému tak byla svěřena pravomoc rozhodovat o tom, které tituly budou moci být vydávány a které nikoliv. KSČ tímto obsadila jedno z důležitých ministerstev.

Těsně po válce musela začít v jednotlivých médiích personální očista, protože v tisku i rozhlase pracovali aktivističtí novináři, kteří byli proviněni spoluprací s Němci. Stejně tak kinematografii čekala očista od těch, kteří se s okupačním režimem aktivně ztotožňovali. Kolaborující novináři byli v médiích nahrazeni publicisty, kteří se po válce začali vracet do osvobozeného Československa z koncentračních táborů, vězení a emigrace.

Během tří poválečných let docházelo k restrukturalizaci mediální scény, rušení a zakládání nových titulů periodického tisku nebo k jejich přejmenovávání. Změna popřípadě úprava názvu titulu sloužila redakci k vyjádření toho, že se od článků a názorů otištěných v minulosti distancují. Zatímco přejmenování titulu byla v zásadě rychlá procedura, obměna novinářů a restrukturalizace mediální scény byl proces složitější a časově náročnější.

Situaci už v květnu 1945 přiosťřilo ministerstvo informací, protože vydalo vyhlášku, kterou bylo zastaveno vydávání veškerého periodického tisku s výjimkou deníků vydávaných jednotlivými stranami Národní fronty. Toto opatření zapříčinilo vysokou míru centralizace mediální sféry. Povolení k vydávání mohly dostat mimo uznané politické strany také státní úřady a veřejnoprávní instituce celostátního významu. Mezi ně patřily např. společenské a zájmové organizace, které však musely prokázat, že vydávání jejich periodika bude probíhat ve veřejném zájmu.

Některým listům bylo další působení v mediální sféře umožněno s tím, že musely změnit svůj název tak, aby čtenář na první pohled poznal, že se titul distancuje od své minulosti. Toto opatření se týkalo Českého slova, které před okupací vydávala Československá strana národně socialistická, a Lidových listů Československé strany lidové. Po přejmenování zůstalo Svobodné slovo ústředním deníkem národních socialistů a Lidová demokracie ústředním deníkem lidovců.

Současně byly obnoveny tituly, které nemohly za protektorátu legálně vycházet. Jednalo se např. o ústřední deník Komunistické strany Československa, který nesl název Rudé právo, a ústřední deník Československé strany sociálně demokratické s názvem Právo lidu.

Poválečné měsíce přály také vzniku nových deníků, mezi které patřil např. deník Práce, Mladá fronta, Zemědělské noviny, Svobodné noviny atd. Rovněž vznikala periodika s různým zaměřením. Zakládání nových periodik či jejich obnova se však netýkaly pouze hlavního města. V Ostravě např. vznikl deník Nové slovo, který vydávali národní socialisté nebo Nová svoboda Krajského výboru KSČ.

Postupem času se i v obsahu samotných mediálních produktů začala odrážet politická polarizace české společnosti, která se v podstatě rozdělila na přívržence dvou táborů – komunistického a nekomunistického. Proto je pro poválečné období charakteristická celá řada názorových konfliktů o další vývoj Československa vedených na stránkách novin a časopisů. Střet mezi tituly vydávanými protikomunisticky a prokomunisticky orientovanými organizacemi postupně gradoval a vyvrcholil během vládní krize v únoru 1948. Během tří let se ustavila struktura tisku, která byla zachována až do začátku devadesátých let.⁵⁰

Pro analýzu tisku bude použit rok 1947, tedy první rok plnění dvouletého hospodářského plánu. Politická rozhodnutí, která vláda přijala v roce 1948, ještě neměla na plnění dvouletky větší vliv a rok 1948 se nesl spíše ve znamení politických než hospodářských změn. Jednání vlády před únorem 1948 byla téměř paralyzována a ostatní

---

⁵⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s.

strany už neměly po únorovém převratu politický vliv. V Československu začala vládnout jedna strana a názory dalších stran na fungování a řízení republiky tedy nebyly směřodonné.

První rok plnění dvouletého hospodářského plánu bude sledován na stránkách ústředního deníku Komunistické strany Československa - Rudém právu, kde bude plnění plánu zachycováno v celostátním měřítku. Jako zástupce komunistické opozice můžeme uvést deník Československé strany národně socialistické - Nové slovo, který plnil funkci regionálního tisku na Ostravsku. Budeme tak moci shrnout první rok plnění dvouletky v našem regionu (především v hornictví a stavebnictví). Deníky těchto dvou politických stran jsou vybrány záměrně, protože mezi nimi docházelo k největším názorovým střetům a neshodám.

3.1 Rudé právo

Rudé právo plnilo funkci hlavního stranického tisku Komunistické strany Československa, která byla založena roku 1921. Už po osvobození se rychle vyvíjela v nejpočetnější politickou stranu a v krátké době dokázala vybudovat silnou a pevnou organizační síť. Na voliče měly zvlášť silný vliv jasné a srozumitelně formulované konkrétní požadavky, přičemž největší procento členů tvořili dělníci. Strana využívala přátelského vztahu československých občanů k Sovětskému svazu. Předsedou strany byl Klement Gottwald a generálním tajemníkem Rudolf Slánský.⁵¹

Pravděpodobně proto, že K. Gottwald byl předsedou vlády a zároveň také předsedou KSČ, byly v Rudém právu uveřejňovány jeho politické projevy, kterým byla věnována i celá titulní strana. Hned v prvním měsíci plnění dvouletky byl v Rudém právu otištěn jeho projev, ve kterém shrnuje dosavadní politické a hospodářské úspěchy a představuje své vize do budoucna. Rok 1946 byl podle něj rokem postupné konsolidace, který vytvořil příznivé východisko pro dvouletý plán obnovy. Květnové volby pak prokázaly důvěru voličů ke komunistické straně. Poukazuje na neshody v Národní frontě a nedobudované znárodněné hospodářství. Mezi hlavní úkoly pro rok 1947 stanovil boj za splnění poměrných čísel dvouletého plánu a zvýšení výroby. Gottwald končí svůj projev tím, že většina národa se jistě postaví na stranu komunistů a jejich politiky, čímž dává jasné najevo, že i když je předsedou Národní fronty, bojuje převážně za svou stranu i v projevech, které se politiky výslovně netýkají. (Rudé právo, 24. 1. 1947, dále jen RP.)

---

⁵¹ RATAJ, Jan. *KSČ a Československo 1 : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s.

Po téměř půl roce plnění dvouletky se v Rudém právu objevil článek, ve kterém Gottwald stanovil další úkoly československého hospodářství, jelikož stanovené cíle z ledna byly plněny dobře. Mezi tyto úkoly patřilo zabezpečení výživy národa, vyrábění levnějšího a kvalitnějšího zboží, urychlení tempa stavební obnovy a mobilizování nevyužité pracovní síly. (RP, 7. 6. 1947.)

Jelikož se československá politická reprezentace nechala při stanovování cílů dvouletky a prostředků k jejich dosažení inspirovat **sovětským plánováním** a komunistická strana byla více než jiné strany Sovětskému svazu nakloněna, nechyběly v Rudém právu ani články s touto tematikou. Na konci ledna vyšel článek *Příklad sovětského plánování* (RP, 23. 1. 1947.), který obsahuje stručné výsledky prvního roku první sovětské pětiletky a končí tím, že se na sovětské pětiletce může Československo mnohému naučit, přesto se s ní nemůže a nechce měřit. Vzorem však musí být sovětská přesnost a pravdivost.

Celková orientace na SSSR pak byla patrná např. v článku *Nezodpovědné štvání proti SSSR musí u nás přestat* (RP, 9. 4. 1947), kde komunisté upozorňují na to, že útoky proti SSSR v některých listech pořád zaznívají, strany tím útočí na bezpečnost republiky a Národní fronta musí udělat konec tomuto záškodnictví.

Nutno podotknout, že plánování, které bylo v SSSR úspěšné, se stalo opravdovým hitem i mezi veřejností v Československu. Jednotlivé podniky i zaměstnanci byli ochotni plnit stanovené úkoly. Některé firmy dokonce použili název plánu do své **reklamy** nebo přímo do reklamního sloganu. Jak můžeme vidět na obrázku 3.1, využil toho například textilní zasilatelský závod Otakar Med z Humpolce. Ve svém sloganu použil trefný rým *Do dvouletky jedem s medem*. (RP, 1. 2. 1947.)

Také komunisté byli sovětským plánováním nadšeni. Dokazuje to i článek *Ministerstvo zdravotnictví nepracuje plánovitě* (RP, 31. 1. 1947.), ve kterém poslanci KSČ vytýkají ministru zdravotnictví, že kojenecká úmrtnost je nepřiměřeně vysoká. Podle nich je to způsobeno tím, že nejsou vytvořeny konkrétní úkoly, které se mají v tomto směru v rámci dvouletého plánu plnit. Jejich názor podporuje i článek *Dvouletka a populace* (RP, 9. 2. 1947.), v němž MUDr. Kuběna hovoří o tom, že do hospodářských základů Československa, které dvouletý plán položí, patří také politika zdravé populace. Bez ní by dvouletka nemohla být úspěšně plněna.

Obr. 3.1 Reklama z Rudého práva z 1. února 1947, strana 3 (originál uložen v Archivu města Ostravy)

Text reklamy: Do dvouletky jedem s Medem. Otakar Med zasílatelský závod textilní Humpolec

Dvouletka byla celkově v očích politiků i veřejnosti vnímána jako krok kupředu. Je tedy pochopitelné, že statistická data a údaje o plnění stanovených objemů výroby plnily stránky novin několikrát týdně. Komunisté měli rovněž vyhraněné názory na **předpoklady jejího plnění**. Mnohem více než jiné politické strany vyzdvihovali ve svém deníku důležitost pomoci mládeže v zemědělských brigádách. Potvrzuje to i únorový rozhovor s Klementem Gottwaldem (RP, 10. 2. 1947.), který říká, že mladí věnují dvouletce všechnu svou průkopnickou vůli, vynalézavost a nadšení, což dokládá dosavadními zkušenostmi s pomocí mladých při sklizni úrody v rámci zemědělských brigád. Je přesvědčen, že v rámci plnění dvouletého plánu mládež výrazným způsobem uplatní své schopnosti. Význam mládeže v zemědělství vyzdvihuje také březnový článek *Zemědělská mládež buduje základy nového života venkova*. (RP, 4. 3. 1947.) Značný důraz je zde kladen na vzdělávání a školení mládeže v mechanizaci a modernizaci zastaralých způsobů práce, protože dvouletý plán žádá od mladých zemědělců splnění důležitých úkolů.

Články s faktickými údaji o realizaci plánu v jednotlivých podnicích, které komunisté preferovali a chtěli jejich výsledky zveřejnit, plnily stránky Rudého práva téměř denně. Bylo

zde otištěno mnoho názvů průmyslových národních podniků, které plnily plán. Statistická data některých z těchto podniků většinou Rudé právo sledovalo každý měsíc, i když už ne v samostatných, ale pouze v několika shrnujících člancích. Postupně se články v Rudém právu omezovaly většinou na měsíční či čtvrtletní údaje o plnění plánu.

Například první čtvrtletí roku 1947 bylo komunisty popsáno jako období bohaté na přírodní kalamity (mrazy, sněhové vánice a zátopy). Skutečnost, že plán byl i přes špatné počasí v průměru překonán, byla podle nich známkou toho, že dvouletka nebyla žádnou utopií ani optimistickým přáním, ale reálně stanoveným cílem, který dává Československu naděje do budoucnosti. (RP, 10. 4. 1947.)

Průmyslovým odvětvím, které se stalonejslabším článkem dvouletky a dělalo starosti všem politikům, bylo stavebnictví. Přestože docházelo k častým diskuzím, jak tuto situaci řešit, nebyly takové články v Rudém právu otištěny. Naopak na jeho stránkách bylo patrné nadšení komunistů z dvouletého plánu, protože se zde objevovalo mnoho článků, které demonstrovaly jeho plnění v různých odvětvích. Postupně se místo zpráv s faktickými údaji začaly v Rudém právu objevovat spíše články politické a propagandistické. Stránky svých deníků používaly k politickému boji všechny strany, komunisté však byli výjimeční svými silně revolučními názory, které se většinou neshodovaly s požadavky ostatních stran. KSČ tak začala vést na stránkách svého ústředního deníku i mnoho politických útoků, ve kterých ohajovala svá politická rozhodnutí, která provázela plnění dvouletého plánu. Názory ostatních stran se snažila silně pošpinit.

Největší spory vedla s Československou stranou národně socialistickou, která hájila zájmy především drobných podnikatelů. Ostrý článek *Ukážeme prstem na ty, kdo brzdí a rozvracejí národní kolo konsolidace* (RP, 30. 1. 1947.) byl publikován na stránkách Rudého práva na konci ledna. Komunisté v něm obvinili národní socialisty z toho, že se hned na počátku uskutečňování dvouletky pokoušejí o rozvratnou činnost tím, že chrání kapitalisty, kvůli kterým v Československu „zůstalo ještě hodně soukromokapitalistických vykořisťovatelů, kteří pijí krev lidu a shrabují ohromné zisky z výroby a exportu.“ Národní socialisté na to reagovali tak, že se pouze staví proti věcem, které nebyly dohodnuty.

Hlavní příčinou vzájemných neshod bylo už to, že na rozdíl od národních socialistů, kteří zastupovali drobné podnikatele, komunisté hájili **zájmy dělnictva** a vyzdvihovali jeho důležitost a pracovitost. O tom se můžeme dočíst i v článku *Dělnictvo před válkou a dnes*. (RP, 18. 2. 1947.) Píše se zde, že dělníci dali lidem čestný závazek, že dvouletku splní. Poukazují na to, že dělnictvo plní dvouletku hlavně pro zvýšení životní úrovně pracujícího lidu, nikoliv pro prospěch kapitalistů. Na rozdíl od předválečných poměrů byli dělníci

organizování v jednotné odborové organizaci, která zaštiťovala i všechny pracující. Rovněž zde komunisté poukazují na nesouhlas národních socialistů a lidovců s jejich reformami větou, že „kdyby nebylo nutno bojovat o každé zlepšení, žilo by se lépe.“

Nicméně, komunisté si velice dobře uvědomovali, že proto, aby se stali **nejsilnější stranou**, musí získat nejen přízeň dělnictva, ale i voličů z řad zemědělců. O jejich záměru vypovídá titulok *Musíme získat většinu zemědělců*. (RP, 16. 4. 1947.) Píše se zde, že jedním z hlavních předpokladů klidného a šťastného vývoje republiky na cestě k socialismu je silná a jednotná politická strana. Proto musí KSČ získat většinu národa (více než 51 %), zvláště v zemědělských krajích většinu zemědělců a rolnictva. Komunisté zastávají názor, že jejich strana má předpoklady k tomu, aby se i na vesnici stala stranou největší.

Názory zemědělců nejvýrazněji ovlivnily **pozemkové reformy**, které KSČ prosazovala v přísnější formě, než měly ve svých zemědělských programech ostatní politické strany. Komunisté už v dubnu 1947 zveřejnili svůj program třetí etapy pozemkové reformy v článku *Co je hradecký program*. (RP, 19. 4. 1947.) Vedle faktických informací se v článku objevily i prvky manipulace. Hradecký program prezentovali jako záruku, že vesnice bude žít lépe, šťastněji a radostněji. Odstraněním všech neblahých dědictví staré velkoagrární zemědělské politiky venkov nastoupí dalšímu velkému rozvoji a pokroku.

Přijetí zákona o revizi pozemkové reformy prezentovali jako krok v uspořádání spravedlivé držby půdy a považovali ho za odměnu devítiměsíčního úsilí komunistické strany a ministra zemědělství J. Ďuriše. (RP, 13. 7. 1947.) Komunisté obsadili jedno z nejdůležitějších ministerstev, což se projevilo jako jejich velká výhoda. Angažovanost ministerstva zemědělství v prosazování reformy se projevila i v článku *Kdy dojde k revizi a parcelaci zbytkových statků*. (RP, 27. 8. 1947.) Zde je řečeno, že na základě požadavků rolníků z června provést po žních parcelaci zbytkových statků, aby mohli ještě v nastávajícím hospodářském roce sít, ministerstvo zemědělství usiluje o provedení reformy ještě letos na podzim.

Zemědělství se celkově stalo v Národní frontě nejčastěji řešeným tématem hlavně v období, kdy republiku zasáhla **vlna sucha**. Sovětský svaz poskytl Československu 200 tisíc tun krmného obilí, 200 tisíc tun pšenice a 60 tisíc tun draselných hnojiv v rámci československo-sovětské smlouvy o vzájemných dodávkách. (RP, 13. 7. 1947.) Komunisté jejich pomoc využili k propagaci přátelského vztahu se SSSR na stránkách Rudého práva.

Už titulok *Sovětský svaz nám dává vše, co potřebujeme a nepožaduje za to politických ústupků* (RP, 15. 7. 1947.) obsahuje prvky persvaze či manipulace. Navazuje na to článek *SSSR nám dodá výrobky a suroviny, které bychom těžko platili dolary* (RP, 18. 7. 1947.),

který vyšel v Rudém právu o tři dny později. Komunisté zde vysvětlují, že na rozdíl od obchodních smluv s jinými státy není Československo smlouvou se SSSR vázáno k odběru zboží, bez něhož se republika může obejít. Upozorňují sice na to, že obchodní styky se západem tím nejsou znemožněny, ale nenápadně se snaží naznačit, že jsou méně výhodné než obchody se Sovětským svazem. To dokazuje, že komunisté plánovali spolupráci výhradně se SSSR už v době, kdy prezident Beneš měl ještě představu o mostu mezi Východem a Západem.

Právě sucho vyvolalo jeden z největších sporů v Národní frontě, a to o tzv. **milionářskou daň**.⁵² Komunistická strana vedla na stránkách Rudého práva útočnou kampaň za prosazení milionářské dávky, která probíhala zhruba od září do konce října roku 1947. Články *Bude platit 35 tisíc milionářů, nebo 12 milionů pracujících občanů?* (RP, 5. 5. 1947.) a *6,5 miliard nepředvídaných vydání nesmí zatížit státní rozpočet, milionářskou dávku má zaplatit jen 35 000 největších boháčů* (RP, 6. 9. 1947.) jsou typickým příkladem komunistického „nadšení pro věc.“ Nicméně, vše co chtěli občanům říct, obsahují již titulky. Článek *Milionáři mají nadbytek prostředků k opatření úhrady* (RP, 7. 9. 1947.) jde ale ještě dál, protože obsahuje přímo celá jména některých milionářů, kteří v Československu žijí. To mělo patrně probudit ještě větší hněv u nemajetných zemědělců.

Článek *Obětujeme milionářům dvouletku?* (RP, 11. 9. 1947.) měl patrně vzbuzovat nesouhlas také u ostatních vrstev obyvatel, ne jen u zemědělců. Poukazuje totiž na to, že pokud nebude dávka placena milionáři, bude muset být financována ze státního rozpočtu, což by ohrozilo finanční plnění dvouletého plánu. Pokud bereme v úvahu, že dvouletka představovala v očích veřejnosti vyhlídku na lepší budoucnost, pak by její ohrožení mohlo vzbudit ve společnosti negativní ohlas. Jak již bylo řečeno v kapitole 2.3 této bakalářské práce, milionářská dávka byla nakonec prosazena díky dohodě komunistů a sociálních demokratů o společném postupu. (RP, 14. 9. 1947.)

Z rozboru článků Rudého práva z roku 1947 je patrné, že se komunisté již od počátku přikláněli ke spolupráci se Sovětským svazem. Přátelskou povahu SSSR se snažili naznačovat i ve svých článcích. Jejich názory byly velmi radikální a vzhledem k ostatním stranám konfliktní, ať už se jednalo o pozemkové reformy nebo milionářskou daň. Rovněž se netajili tím, že se chtějí stát nejsilnější stranou Národní fronty. Prosazovali důležitost dělnictva, mládeže a pracovního soutěžení pro úspěšné plnění dvouletky.

---

⁵² blíže kapitola 2.3 této bakalářské práce

3.2 Nové slovo

Nové slovo plnilo funkci regionálního (ostravského) stranického tisku Československé strany národně socialistické, která byla založena roku 1898. Politický program národních socialistů kladl důraz na zájmy středních vrstev, především malých a středních soukromých podnikatelů, státních zaměstnanců a inteligence. Straně se však nepodařilo vybudovat ucelenou a pevnou organizaci - zakotvila především ve městech a v některých venkovských oblastech, v pohraničí téměř vůbec. Předsedou strany se stal Petr Zenkl a generálním tajemníkem byl Vladimír Krajina. Po skončení druhé světové války začalo patřit k základním projevům této strany uznávání autority a myšlenek prezidenta Beneše.⁵³

V Novém slově se články o dvouletce vyskytovaly poměrně často. Ve společnosti panovalo všeobecné nadšení a podniky jej navíc podporovaly svými sliby o tom, že splní každý úkol. Jak můžeme vidět na obrázku 3.2, jedním z takových podniků byl i národní podnik Závody Kosmos v Čáslavi, který svoji reklamu nechal zveřejnit v Novém slově na začátku února.

Obr. 3.2 Reklama z Nového slova z 3. ledna 1947, strana 4 (originál uložen v Archivu města Ostravy)

Text reklamy: Novým rokem pevným krokem vstupujeme do dvouletky. Rádi splníme nám přidělený úkol. To chceme, to dokážeme. Spolehněte se na nás! Kosmáci zaměstnanci továrny na jedlé tuky, Čáslavku a mýdla v Čáslavi. Závody Kosmos národní podnik.

⁵³ RATAJ, Jan. *KSC a Československo 1 : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s.

Na **předpoklady k plnění plánu** jednotlivými podniky měli i národní socialisté jasné názory. Podle nich to byl klid a pohoda pracujících, vzájemná pomoc, dostatek uhlí a elektřiny. V článku *Pracujícím lidu klid doma i v práci* (Nové slovo, 24. 1. 1947, dále jen NS.) poukazují na to, že šířitelé neklidu v závodech jsou škůdci dvouletky, protože první předpoklad pro plnění dvouletky představuje klid v závodech. Jen tak mohou pracující vystupňovat svou výkonnost. Za šířitele neklidu považují zaměstnance, kteří „vyzbrojení politickou legitimací jedné politické strany, mocensky jí chránění a nemálo protěžování, šíří v továrnách neklid.“ To můžeme považovat za nepřímý útok na KSČ. V dalším článku *Zdar dvouletky závisí na těžbě uhlí* (NS, 28. 1. 1947.) poukazují na důležitost rozumného uspořádání tepelného hospodaření, plynulý chod konkrétního odvětví podnikání, ale i soulad mezi všemi podniky. Rovněž upozorňují, že plnění dvouletky závisí na počasí. Článek *Význam pro dvouletku – elektřina – neviditelné zlato* (NS, 27. 4. 1947.) pokládá řečnické otázky, kterými vyzdvihuje důležitost elektřiny: „Čím by byl náš průmysl bez elektřiny? Jak by vypadaly naše domácnosti bez elektrického proudu?“

Úsměvný fejeton *Dobrá nálada cestou k lepší výkonnosti* (NS, 1. 3. 1947.) zveřejnili národní socialisté ve svém deníku na začátku března. „Zhasla vám na chvíli elektrárna? Nic se neděje, usmívejte se. Nevyšlo vám předpokládaných 100 %? Ale to přece nic není, jen se usmívejte. Zítra, pozítří, nebo za půl roku to bude lepší! Špatnou pracovní morálku nemůže zlepšit udílení pokut, protože to přinutí pracující jen nezmeškávat pracovní dobu. Pracovní morálku zvedne jedině dobrá nálada.“ Vyústěním je formulace, že východ zrodil pětiletku a západ cedulku keep smiling.

Československo se ve své dvouletce inspirovalo především sovětskou pětiletkou. Místo pohody v podnicích byl kladen důraz na překonávání plánu a **pracovní soutěžení** mezi pracujícími v podniku i mezi jednotlivými podniky. Soutěžilo se v podstatě ve všem. V článku *Elektrárny soutěží* (NS, 28. 2. 1947.) se můžeme dočíst o soutěžení elektráren o nejnižší počet zameškaných hodin. Článek *Horníci žádají diagramy* (NS, 28. 2. 1947.) uvádí, že v zájmu soutěživosti chtějí horníci vědět přesný stav těžby na dolech, aby se nedali zahanbit sousedními závody.

Jelikož bylo Nové slovo ostravským deníkem, údaje o plnění dvouletky se vztahovaly především k tomuto regionu. Z celostátního hlediska zde byly publikovány hlavně měsíční výsledky. Vzhledem k výrazné **hornické činnosti** na Ostravsku se články většinou týkaly úspěchů či neúspěchů v tomto oboru. I přes dynamický start na začátku roku, kdy v Ostravsko-karvinských dolech stoupal výkon na hlavu i směnu (NS, 2. 2. 1947.), se v průběhu dvouletky začaly objevovat i určité potíže. V polovině dubna vyšel článek *Těžba uhlí*

v revíru vážně ohrožena (NS, 18. 4. 1947.), protože OKKD potřebuje do června získat 6 tisíc horníků. Pokud se tak nestane, bude dvouletý plán v těžbě uhlí ohrožen. Obavy havířů se sice nepotvrdily, protože červnový plán byl splněn, ale nedostatek horníků stále přetrvával. V článku *Letos ztrácíme milion uhlí* (NS, 30. 6. 1947.) se o nedostatku pracujících dočítáme jako o nejvážnějším problému vzhledem k tomu, že se horníci musí včas zajistit před uhelnou kalamitou. Navíc starší horníci už nemůžou zdolat celou práci a těžba kamenného uhlí postupně klesá 4 měsíce. Podle autora článku by mohla pomoci modernizace těžby uhlí, protože by stroje převzaly za pracovníky těžkou práci. Ke zlepšení situace však nedošlo a v červenci byl plán těžby splněn pouze na 94 %. (NS, 3. 8. 1947.) V říjnu se k nedostatku pracovních sil přidal i větší počet neomluvených směn. (NS, 10. 10. 1947.) Na konci listopadu již některé doly dosáhly předválečného výkonu. (NS, 23. 11. 1947.)

Zatímco hornictví trpělo nedostatkem pracovních sil, některé podniky se potýkaly s jinými problémy. V článku *Rány dvouletce* (NS, 24. 5. 1947.) poukazuje národně socialistický politik a ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka na vzrůstající počet stížností na jakost československých výrobků, jejich vysoké ceny a na nedodržování smluvených i obvyklých závazků v zahraničním obchodě. Podle něj tím nesvědomí jednotlivci i firmy ohrožují dobré jméno čsl. hospodářství. A jelikož na zahraničním obchodě závisí také obnova hospodářství, jsou tím zasazovány rány přímo dvouletce.

Velkým problémem a stínem dvouletky se stalo hlavně **stavebnictví**. Národní socialisté plnění plánu v tomto oboru řešili často i na stránkách *Nového slova*. O poválečné statistice zničených bytů vypovídá článek *Bytový problém města Ostravy*. (NS, 26. 3. 1947.) Autor v něm uvádí, že v Ostravě je dosud 30 % bytů, které neodpovídají správnému pojmu bytové kultury. Válkou bylo zničeno 959 bytů, těžce poškozeno 2 099 a lehce 4 200 bytů. V roce 1946 bylo obnoveno 390 bytů a do konce roku 1947 bude obnoveno dalších 395. Vážnou situaci autor dokládá tím, že na bytový úřad města Ostravy dochází denně 45 žádostí o byt. Proto je pochopitelné, že se *Nové slovo* zajímalo o bytovou výstavbu v Ostravě přednostně. Slavnostní zahájení stavební dvouletky v Ostravě se konalo 9. 4. 1947. (NS, 9. 4. 1947.)

Nicméně stavebnictví se v Československu nerozvíjelo podle představ politiků. Začala se intenzivně hledat příčina tohoto stavu. Národní socialisté v článku *Proč se ještě nerozvinul stavební ruch* (NS, 19. 4. 1947.) poukazují na nedostatek pracovních sil, cihel a stavebního železa a zvýšení stavebních nákladů. Podle nich je řešením náležitá odměna pro stavbaře a tím povznesení stavebního řemesla. V dalším článku připomínají, že jelikož se návrat pracovníků musí dít pouze na základě dobrovolnosti, je třeba, aby si zedníci a stavební dělníci uvědomili, že jejich místo je na lešení a stavbách, ve vápenkách a lomech. (NS, 28. 5. 1947.)

Ačkoliv československé stavebnictví jako celek stagnovalo, na Ostravsku pokračovala výstavba rychlým tempem. Ostrava se podle pražských odborníků umístila na prvním místě ve stavební dvouletce na Moravě. (NS, 14. 6. 1947.) Největšími stavebníky se staly národní podniky Ostravsko-karvinské doly a Vítkovické železářny. (NS, 16. 6. 1947.)

Deník *Nové slovo* neobsahoval pouze články, které popisovaly plnění dvouletky v jednotlivých podnicích či oborech. Objevovaly se zde i názory na politický vývoj v Československu. Náborové střety v *Novém slově* probíhaly hlavně s KSČ, která hájila zájmy dělníků. Národní socialisté zastupovali drobné soukromníky. V článku *Dvouletka vyžaduje spolupráci všech* (5. 2. 1947.) předseda národních socialistů Petr Zenkl říká, že se pokusí, aby byla dodržena zásada rovnoprávnosti všech druhů podnikání, a zdůrazňuje nutnost spolupráce všech stran v Národní frontě. Mimo jiné upozorňuje, že každá strana má své programy, které se vzájemně kryjí pouze v některých částech. Jedna strana nemůže požadovat, aby byl plán plněn i v bodech, které se nekryjí s plány ostatních stran. V poslední větě patrně naráží na komunistickou snahu prosadit ve vládních reformách své požadavky. Otevřeně svůj názor na politické praktiky KSČ uvádějí v článku *Kdo vnáší neklid do národní fronty?* (NS, 12. 2. 1947.) Dle národních socialistů jsou rozvratníky Národní fronty komunisté, protože nechtějí dodržovat vládní program. Svým jednáním ohrožují dvouletý plán a pokoušejí se zlikvidovat celý neznárodněný sektor.

Nové slovo také okomentovalo záměr komunistů získat 51 % voličů. (RP, 16. 4. 1947.) Národní socialisté to považovali za jasný důkaz toho, že komunisté chtějí vládnout a bez ohledu na ostatní politické strany prosazovat svůj plán. Upozorňují, že by se již nejednalo o demokracii, nýbrž o diktaturu. (NS, 7. 5. 1947.)

Národní socialisté obhajují své názory na **důležitost soukromého podnikání** v článku *Všechny druhy podnikání musí být rovnoprávné*. (NS, 6. 2. 1947.) Uvádí se zde, že smíšená soustava je výhodou čs. hospodářského života. Národní socialisté jsou přesvědčeni, že splnění dvouletého plánu a dosažení hospodářského rozvoje je možné jenom spoluprací všech sektorů, ne třídním bojem. Soukromé podnikání je podle nich solí hospodářského života, protože nutí lidi myslet a probouzí v nich podnikavost a průbojnost. (NS, 30. 4. 1947.) Upozorňují na to, že právě soutěž a podnikavost zmizela z národních podniků. Svá tvrzení dokládají tím, že náklady na výrobu jsou v národních podnicích vyšší než v soukromých, ale hodnota výroby na jednoho zaměstnance je nižší. (NS, 12. 8. 1947.)

V období, kdy Československo postihla **vlna sucha**, začaly plnit stránky *Nového slova* i články o zemědělství. Hned na začátku července národní socialisté hledali vedle sucha i další příčiny nesplnění plánu v zemědělství. Podle nich se na důležitost počasí při sestavování

dvouletky zapomnělo a iniciátoři se nechali unést spíš politikou. Rovněž vyjádřili nutnost řešit zemědělské otázky přímo se sedláky, protože věcem rozumí více než politikové. (NS, 1. 7. 1947.) Nedostatek uhlí a obilí národní socialisté zamýšleli řešit snížením domácí spotřeby mouky a zvýšením vývozu do západních států, aby tam poté mohli bez úvěru nakupovat. (NS, 15. 8. 1947.)

V rámci **boje o milionářskou dávku** se národní socialisté ohradili proti návrhu komunistů, který podle nich zrovnoprávňuje šmelináře s poctivými nabyvateli majetku a komunisté tak nedodržují zrovnoprávnění tří sektorů. Znárodněný a družstevní sektor může nabývat jakýchkoliv hodnot, ale soukromý nikoliv. (NS, 4. 9. 1947.) Místo milionářské dávky navrhuji úspory ve státních výdajích, zvýšení spotřební daně na přepychové předměty a jednorázovou přírážku k důchodové dani postihující nejvyšší důchody. (NS, 6. 9. 1947.)

Úmluvu o jednotném postupu komunistů a sociálních demokratů Nové slovo okomentovalo jako separátní dohodu poškozující celistvost a úkoly Národní fronty. Každý blok tří stran je totiž dohodou tří stran, ne dvou. Kritizují, že strany smlouvají za zády ostatních a jsou tedy proti Národní frontě. (NS, 13. 9. 1947.)

Poučení z chyb, které se ukázaly během plnění dvouletky, stanovili národní socialisté své zásady pro příští dlouholetý plán. Jednalo se o účelné rozdělení pracovních sil, produkci většího množství spotřebních statků, účelné investice, zahraniční obchod určený ke zvýšení blahobytu a efektivnější plánování veřejných financí. Jednoduše chtěli vyrábět více, lépe a levněji. (NS, 10. 10. 1947.)

Z rozboru článků Nového slova je patrný neutrální postoj národních socialistů v oblasti orientace Československa na Východ či Západ. Přinášeli především stručné články informačního rázu. Přestože o pomoci Sovětského svazu informovali, nijak ji nevyzdvihovali. S komunistickou stranou se ve svých názorech silně neshodovali, protože prosazovali především důležitost soukromého podnikání a vzájemné pomoci pro úspěšné plnění dvouletky.

3.3 Názorová komparace v denících obou politických stran

Rozbor deníků Rudé právo a Nové slovo ukázal, že se jednotlivé politické strany nerozcházel pouze ve svých názorech, ale také grafická podoba článků a titulků se výrazným způsobem lišila.

Za hlavní předpoklady plnění dvouletky komunisté považovali vzdělanou zemědělskou mládež a pracovní soutěžení v podnicích. Podle národních socialistů bylo

hlavním klíčem k úspěchu klidné pracovní prostředí a vzájemná spolupráce mezi jednotlivými sektory hospodářství.

Nové slovo v rámci plnění dvouletky informovalo především o stavebnictví a hornictví, zatímco Rudé právo převážně o zemědělství (pozemkových reformách) a těžkém průmyslu. Nové slovo také obsahovalo více článků, které oznamovaly, co se v rámci dvouletky zatím nedaří plnit a jaké jsou návrhy národních socialistů pro zlepšení situace.

Jelikož se politické programy těchto dvou stran lišily už v tom, že komunisté hájili zájmy dělnictva a národní socialisté zájmy soukromníků, vznikaly mezi stranami ostré spory. Komunisté obviňovali národní socialisty, že podporují šmelináře a chrání kapitalisty. Naopak národním socialistům se nelíbilo, že komunisté nedodržují vládní program, chtějí prosazovat pouze své názory a snaží se zničit soukromý sektor. Cíl komunistů stát se nejsilnější stranou a získat většinu voličů národní socialisté okomentovali jako snahu změnit demokracii v Československu na diktaturu.

V člancích Rudého práva byly rovněž patrné silné vazby komunistů na Sovětský svaz, protože dodávky obilovin do ČSR v rámci sucha, které republiku postihlo, zde byly využity k vyzdvihování Sovětského svazu. Národní socialisté zaujali neutrální postoj a o pomoci informovali pouze stručně.

Jeden z největších bojů vyvolal spor o milionářskou dávku. Komunisté zdanění milionářů prosazovali a chtěli tím dále omezovat soukromé vlastnictví. Národní socialisté považovali zdanění milionářů za nedodržení rovnoprávného postavení všech sektorů ekonomiky. Soukromý sektor na rozdíl od ostatních nemohl nabývat jakéhokoli majetku.

Komunisté nejen při sporu o milionářskou dávku používali v Rudém právu spíš emocionálně zabarvená slova, velké titulky (někdy i červené) a články přes celou titulní stranu. Národní socialisté komentovali děj racionálně a s malými emocionálně méně zabarvenými titulky. Jako zvýraznění svých názorů používali tučné písmo. Titulní strana Nového slova obsahovala i v období konfliktů více tematicky rozdílných článků.

4. Využití řešené problematiky v žurnalistice

V předchozích dvou kapitolách této bakalářské práce jsme se seznámili s poválečnou hospodářskou situací v Československu a Dvouletým hospodářským plánem obnovy a rozvoje národního hospodářství. Historické souvislosti byly doloženy pohledem českého dobového tisku – Rudým právem a Novým slovem. Nyní máme možnost zaměřit se přímo na žurnalistické žánry, které mohou čtenářům pomoci historii lépe pochopit a svým způsobem ji i oživit. Setkáme se s úvodníkem, rozhovorem, anketou a recenzí.

Výše uvedené žurnalistické žánry jsou svým tématem vhodné pro publikování v časopise, jehož obsah je zaměřen na historii. Takovým příkladem může být čtvrtletník Paměť a dějiny, který vydává Ústav pro studium totalitních režimů. Jelikož jsou události let 1945-1948 nutné pro pochopení dalších historických souvislostí, mohly by se zde objevit všechny uvedené žurnalistické žánry. Samotné plánování provázelo československou ekonomiku v rámci dvouletého hospodářského plánu a následujících pětiletých dalších 40 let.

4.1 Úvodník

Poválečná obnova se stala součástí politického boje

Poválečná situace Československa nebyla vůbec jednoduchá. Po skončení druhé světové války bylo mnoho měst v Československu zničeno (některá dokonce srovnána se zemí), obyvatelé byli vyčerpaní, ekonomika silně narušena. V podnicích chyběly stroje, suroviny i paliva. Všechny výrobní obory tak objemem své produkce spadly hluboko pod předválečný stav a hrozila hospodářská krize. Přesto se cílem některých politických sporů v Národní frontě stalo spíš získávání voličů než prosazování nejlepších cest k hospodářské obnově.

Vláda Národní fronty, koalice čtyř politických stran, navrhla k vyřešení nepříznivé poválečné situace sestavení hospodářského plánu obnovy. V říjnu 1946 pak Národní shromáždění přijalo zákon o dvouletém hospodářském plánu. Při jeho sestavování se československá politická reprezentace nechala inspirovat pětiletkou v Sovětském svazu.

Výroba v průmyslu měla překročit koncem roku 1948 úroveň produkce z roku 1937 o desetinu, zemědělství mělo dosáhnout na konci roku 1948 dosáhnout předválečné úrovně. Stavebnictví mělo za úkol postavit chybějící byty, doprava dosáhnout výkonu z roku 1937.

K hlavním úkolům patřilo i zvýšení životní úrovně Slovenska a hospodářsky slabých krajů v českých zemích.

Plnění plánu se změnilo v politické kolbiště

Pár měsíců po schválení zákona o dvouletém plánu ale začalo docházet na půdě Národní fronty ke stále častějším sporům. Jednotlivé strany měly svůj program zaměřený na různé skupiny obyvatelstva, což se později projevilo jako příčina většiny politických sporů.

„Komunisté se stejně jako sociální demokraté tradičně zaměřovali na dělníky a vzájemně si tedy konkurovali. Národní socialisté preferovali státní zaměstnance, živnostníky, drobné a střední podnikatele. Lidovci pak tradičně mířili na zemědělce všech majetkových kategorií,“ říká Milan Drápala, historik z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

Největší spory vedly jednotlivé strany o zemědělskou politiku. K rozbrojům přispěla také snaha KSČ omezit soukromé vlastnictví a následně tak oslabit i soukromý sektor. Celkově se však komunisté stávali stále větší a silnější stranou s milionovou členskou základnou.

„Komunistům k jejich úspěchu pomáhala pro občany lákavá vize sociálně spravedlivé společnosti. Výhodou byla také připravená koncepce poválečné republiky a s tím související obsazení důležitých ministerstev. Oproti jiným stranám měli zkušenosti s mimoparlamentními způsoby politického boje a mobilizací mas. Dále se ztotožňovali s názory Sovětského svazu a Stalina, k nimž zpočátku vzhlíželi obyvatelé ČSR s všeobecným a upřímným obdivem,“ dodává Drápala.

Bez politických ústupků nebude pomoc

Postavení Sovětského svazu bylo v rámci československé zahraniční politiky naznačeno již v rámci poválečného uspořádání světa. To ale rozhodně neznamenal, že Sovětský svaz musel být jedinou spolupracující zemí ČSR. Zatímco ostatní strany chtěly udržovat dobré vztahy s Východem i Západem, ve stranickém tisku komunistické strany byla viditelná silná vazba výhradně na Sovětský svaz. Objevovalo se zde mnoho článků, které vyzdvihovaly pomoc SSSR například v období sucha, které Československo postihlo v roce 1947. Sovětský svaz do Československa poslal obilí a komunisté toho využili k jeho propagaci pod heslem „v nouzi poznáš přítele.“

Sovětský svaz ale neposkytoval hospodářskou pomoc Československu zcela nezištně. Požadoval za to politické ústupky. To se projevilo při jednání o přijetí Marhallova plánu – americké vize hospodářské pomoci. Na nátlak Stalina Československo pomoc odmítlo a

vazba republiky na Sovětský svaz se utvrdila. Československo přestalo být nezávislou zemí. Potvrzuje to i historik Zdeněk Veselý: *„Možnost nezávislého Československa na SSSR hypoteticky existovala za předpokladu, že by se českoslovenští demokratičtí politikové postavili rozhodně např. za přijetí Marshallova plánu. Podvolení se sovětskému stanovisku v této otázce vedlo k tomu, že se z Československa jako sovětského spojence stal vazal Sovětského svazu.“*

Problém byl v tom, že českoslovenští demokratičtí politici nechtěli riskovat případné oslabení spojenectví se Sovětským svazem. A to ze dvou důvodů, pokračuje Veselý: *„Jednak z obav před možným znovuoobením německé hrozby a pak také z vnitropolitických důvodů. Báli se, aby je komunisté nenařkli, že chtějí oslabit československo-sovětské spojenectví. Na základě toho pak získat hlasy v nadcházejících volbách a oslabit tak pozici demokratických politiků v zemi.“*

Šest nejvýznamnějších obchodních partnerů v letech 1945-1948

1945		1946		1947		1948	
Země	%	Země	%	Země	%	Země	%
SSSR	26,0	Švýcarsko	13,0	VB	9,0	SSSR	15,8
Švýcarsko	25,0	SSSR	11,0	Švýcarsko	8,9	VB	6,9
Maďarsko	14,9	Švédsko	8,4	USA	7,3	Jugoslávie	6,6
USA	9,2	USA	7,9	Nizozemsko	7,2	Polsko	6,2
Rakousko	6,4	Německo	5,8	Švédsko	7,1	Nizozemsko	5,9
Německo	5,4	VB	5,4	SSSR	5,6	Švýcarsko	4,7

Zdroj: PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl. 1. vyd.* Brno: Doplněk, 2009. 1004 s. ISBN 978-80-7239-228-5.

Rozvod se Západem

Po odmítnutí Marshallova plánu sice nebyly vztahy se Západem tak dobré jako po válce, ale i přes sílící vazby na Sovětský svaz probíhal zahraniční obchod se západními státy až do roku 1948 vcelku dobře.

„I když se jiné než hospodářské vazby se Západem po válce spíše utlumovaly, zahraniční obchod zůstal až do února 1948 z větší části orientován na Západ a trvalo dlouhé měsíce, než se tento poměr změnil. A změnil se primárně z politických důvodů,“ říká historik Vít Smetana, historik z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Představy československých politiků o mostu mezi východními a západními státy se pak definitivně rozplynuly v květnu

1948, kdy parlamentní volby vyhráli komunisté. Ti také pokračovali v plánech, které si vytýčili v rámci poválečné obnovy státu.

Celkově je však nutno podotknout, že i přes některé obtíže (politické rozpory, sucho v roce 1947, atd.), které plnění plánu ovlivňovaly, byly jeho hlavní úkoly splněny. Stínem se stalo jen stavebnictví, které se do předválečných čísel nedostalo. V Československu se tak plánované hospodářství osvědčilo a dvouletý plán v roce 1949 vystřídala první pětiletka.

4.2 Rozhovor

Zemědělec a pamětník Luděk Hranický tvrdí:

Zemědělství je krásná věc

VIZITKA – Luděk Hranický

Luděk Hranický se narodil v roce 1932. V roce 1947 vystudoval Hospodářskou školu v Rožnově pod Radhoštěm. Poté vystřídal různá zaměstnání, která byla ale vždy spojena se zemědělstvím. Celý svůj život prožil v Krmelíně na Frýdecko-Místecku a až do dnešního dne tam samostatně hospodaří na vlastní půdě.

V jakém stavu bylo zemědělství v Krmelíně po skončení druhé světové války?

Krmelín patřil vždycky k předním zemědělským oblastem v regionu. Stejně tomu bylo i po válce. Celkový rozsah půdy představoval asi 440 hektarů a tvořil velkou část Krmelína. Poválečné zemědělství v menších obcích se vyznačovalo tím, že půda byla rozdělena mezi spoustu drobných rolníků, kteří na ni soukromě hospodařili.

Bylo vaše hospodářství velké? Specializovali jste se pouze na rostlinnou výrobu?

Mí rodiče měli v Krmelíně zhruba 16 hektarů pozemků, na kterých hospodařili. Já jsem jim s tím už od malička pomáhal. Musím ale říct, že mě ani otce živočišná výroba nikdy příliš nebavila. Vlastnili jsme pouze zvířata, která nám pomáhala obdělávat pole, nebo byla jinak prospěšná pro naši obživu. Celkem jsme měli 16 kusů hovězího dobytka, 2 koně a nějakou drůbež. V rámci rostlinné výroby jsme pak pěstovali vše, co se pěstovat dalo, dařilo se například řepce.

Jestli tomu dobře rozumím, specializace ve výrobě tak, jak ji známe dnes, neexistovala?

Ne, neexistovala. V dnešní době probíhá zemědělská (i živočišná) výroba úplně jinak než v poválečných letech. Kdysi zemědělci pěstovali na svých polích skoro všechno a nevybírali si jen určitou plodinu.

Je tedy podle vás lepší specializovat se, nebo zkusit pěstovat více druhů zemědělských plodin?

Kdyby se po válce zemědělci specializovali jen na jednu plodinu, tak by se asi neživili. Všeho bylo nedostatek a umět si něco vypěstovat bylo velkou výhodou. I menší pole se dá rozdělit tak, aby se tam vešly různé druhy zemědělských plodin (když víte, co vedle sebe můžete zasadit).

Vzpomenete si na další nepříjemnosti, s kterými se po válce potýkalo zemědělství?

Zemědělství nemělo dostatek hnojiv, zemědělci měli málo hospodářských strojů, kvalita osiva byla jiná než dnes a problémem byl i nedostatek tažného a užitkového dobytka. Úkoly pro zlepšení stavu v chemickém i strojírenském průmyslu (výroba traktorů) se už začaly řešit v rámci dvouletého plánu obnovy hospodářství, ale nějakou dobu trvalo, než se mechanizace a chemizace výroby stala každodenní součástí zemědělské výroby. Do té doby jsme dělali na poli všechno ručně nebo pomocí primitivní mechanizace – koňů a pluhů.

Zmínil jste se o dvouletém plánu obnovy. Co jste si vlastně myslel o začínajícím plánovaném hospodářství?

Po válce tady nebylo nic a hospodářství na tom bylo špatně. A tak když jsme dostali naději na lepší zítřky a viděli jsme, že v Sovětském svazu plánování funguje, tak jsme za něho byli rádi. Celkově poválečná obnova probíhala rychle i v roce 1946, kdy ještě plnění plánu neprobíhalo.

Po válce začaly pozemkové reformy. Dotkly se vás nějak?

Jak už jsem řekl, Krmelín byl vždy zemědělskou oblastí a půda byla rozdělena mezi drobné soukromníky, takže velikost půdy, kteří jednotliví zemědělci vlastnili, nebyla tak velká, aby se na ni vztahovaly pozemkové reformy.

Přišli jste o nějakou půdu?

Soukromě jsme hospodařili až do roku 1958. Pak jsme přešli pod zemědělské družstvo, na které nemůžu říct jediného křivého slova. A upozorňuju, že já ani otec jsme nikdy v žádné politické straně nebyli.

Dnes, více než půl století po válce, znovu samostatně hospodaříte. Jaké podmínky zemědělci dnes mají?

Každá doba má své pro a proti. Zemědělství je krásná věc, ale myslím si, že dnes už se jenom tím uživit nedá. Mám na mysli situaci, kdy celá rodina pracovala celé dny na poli. Možná by to šlo v případě, že by jeden z manželů chodil do zaměstnání a druhý se staral o pole. Takovým se po válce říkalo kovozezemědělci, protože měli bezvadnou práci ve Vítkovických železárnách a jejich manželky se doma staraly o hospodářství, chovaly vepře, slepice, obdělávaly pole, atd. Muži jim pak pomohli, když přišli z práce. Rodiny tak měly zároveň jistou výplatu i obživu. Já dneska ve svých letech většinu půdy pronajímám.

Děkuji za rozhovor.

4.3 Anketa

Otázka: Myslíte si, že by v dnešní době mohlo v České republice fungovat centrálně plánované hospodářství?

Gertruda Hancová, 68 let, důchodkyně

Myslím si, že v dnešní době by bylo těžší, protože jsme součástí Evropské unie. Ale krátkodobě se plánovat dá. Jednodušší by to pravděpodobně bylo ve veřejném sektoru. Přínosné by to možná bylo pro zemědělství a školství. Myslím si, že kdyby se plánovalo v těchto odvětvích, tak bychom teď nemuseli dovážet tolik potravin ze zahraničí a v České republice by nebyl přebytek vysokých škol.

Alena Cholevová, 22 let, studentka

Myslím si, že plánování je v dnešní době možné maximálně ve veřejném sektoru. Ale určitě se najdou odvětví, která by v dnešní době nebylo od věci naplánovat. Například ve školství by plánování prospělo vysokoškolskému vzdělání, protože by byl počet přijímaných studentů na některé obory menší a na některé větší. Potom by se nemohlo stát například to, že má Česká republika málo zubařů a přebytek ekonomů.

Pavel Klamka, 56 let, logistik

Myslím si, že plánování, které existovalo v Československu po válce, dnes nejde uskutečňovat ani v jednom sektoru. Navíc soukromníci se vždy řídí tržními zákonitostmi a diktování objemu produkce by je mohlo poškodit. Kdyby se ale našel nějaký systém pro fungování jiné formy plánování než té poválečné, myslím si, že by to prospělo energetice a budování dopravní infrastruktury.

Jana Adámková, 51 let, účetní

Poválečné centrální plánování splnilo svůj účel, protože hospodářství bylo obnoveno. Plánování je ale podle mého názoru možné jenom ve stabilní ekonomice. A ta naše taková není. Není možné naplánovat si, kolik toho zemědělec zaseje, když se mu další den zdraží pohonné hmoty a zvýší se DPH.

Marek Vlaškovský, 24 let, student

Pro nějaké direktivní plánování už není v soukromém sektoru místo. Dnešní vyspělá ekonomika se nedá srovnat se zpustošeným hospodářstvím po válce. Nedokážu si představit, co by potom stát dělal se zbožím, pro které by se nenašel odbyt. Možná by se ale vláda mohla zamyslet nad plánováním vzdělanosti svého obyvatelstva. Zatímco absolventů humanitních oborů přibývá, těch technicky zaměřených ubývá.

Jiří Škopek, 71 let, důchodce

Nemyslím si, že plánování podobné poválečným plánům v Československu je v našem demokratickém kapitalistickém systému možné. Dnešní podniky si nemohou nechat diktovat množství výroby, protože pracují na základě objednávek a smluv, kde je určeno množství objednávaného zboží. V době inflace si podniky nemohou dovolit vyrábět, aniž by neprodávaly, protože výrobky na skladě ztrácí svou hodnotu.

4.4 Recenze

Bestseller českých dějin – srozumitelný akademikům i veřejnosti

Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2.díl

Autor: Václav Průcha a kolektiv

Vydavatelství: Doplněk

Rok vydání: 2009

Počet stran: 1004

ISBN 978-80-7239-228-5

Když v České republice vyšla publikace Hospodářské a sociální dějiny Československa, nikdo zřejmě netušil, jak rychle se tato více než tisícistránková kniha stane oblíbenou mezi akademiky, vysokoškolskými studenty i veřejností.

Celkově zachycuje období od poválečného roku 1945 do rozdělení Československa, které je rozčleněno do čtyř kapitol. Já se s ohledem na mou specializaci zaměřím na první kapitolu nazvanou Poválečné revoluční přeměny a obnova národního hospodářství (1945-1948).

I přes komplikovanost poválečného období je až k nevíře, kolik témat dokázali autoři zpracovat. Veškerá tvrzení jsou navíc doložena množstvím tabulek se statistickými daty. Autoři sledovali nejen celkový hospodářský mechanismus a politický vývoj, ale i ekonomickou situaci jednotlivých odvětví ekonomiky, vztahy ČSR se světem a celkovou sociální strukturu společnosti.

Velice pozitivně pak hodnotím způsob zpracování jednotlivých konfliktních situací v Národní frontě. Např. spory o zemědělskou politiku jsou zde rozebrány dle postojů jednotlivých politických stran. Za velmi přínosnou považuji také celkovou bilanci dvouletého plánu a podkapitolu o sociálním vývoji v poválečném Československu. Tato problematika je totiž v historických publikacích často opomíjena.

Občas ale čtenář kvůli komplikovanosti doby nemusí porozumět některým dobovým pojmům. Přestože jsou v textu většinou objasněny, pravděpodobně by bylo přínosné krátké vysvětlení nejdůležitějších termínů za každou kapitolou. Celkově je však kniha komplexním a přehledným výkladem československých dějin.

5 Závěr

Dvouletý hospodářský plán obnovy a rozvoje národního hospodářství jakožto první československý plán byl reakcí na válkou silně narušenou ekonomiku země. Jeho vyhlášení přijalo obyvatelstvo s nadšením, avšak v průběhu roku 1947 začalo sílit politické napětí způsobené výraznějšími odlišnostmi programových cílů jednotlivých politických stran. Dvouletka se musela potýkat i s některými hospodářskými těžkostmi. K největším z nich patřilo výrazné sucho, které Československo postihlo v roce 1947, a s tím související neúroda většiny zemědělských plodin. Situace byla natolik vážná, že vláda byla nucena zákon o dvouletém hospodářském plánu novelizovat a snížit některé předpokládané objemy výroby na rok 1948. Stanovených cílů nebylo dosaženo ve stavebnictví, naopak velmi uspokojivých hodnot vykazoval na konci roku 1948 průmysl s dopravou.

S ohledem na nepříznivý výchozí poválečný stav v roce 1945 můžeme konstatovat, že obnova československého hospodářství probíhala v rámci možností rychle a úspěšně. Je ale nutno podotknout, že se plánování realizované v rámci dvouletky lišilo od systému řízení, který byl specifický pro následující pětileté plány. Podniky zatím nebyly zcela odizolovány od trhu a řídily se převážně zásadami tržního podnikání. Celková produkce musela splňovat ekonomičnost a výrobky určitou kvalitu, protože podniky byly vystaveny tlaku domácího i světového trhu. Tržní principy uplatňované při řízení jednotlivých podniků přispívaly k plnění plánu.

Rozbor dobového tisku provedeného v článcích Rudého práva a Nového slova potvrdil nejen všeobecné nadšení obyvatelstva pro plnění dvouletého plánu, ale i odlišné názory komunistů a národních socialistů na jeho plnění a důležitost jednotlivých odvětví pro ekonomiku. Za hlavní předpoklady plnění dvouletky komunisté považovali vzdělanou zemědělskou mládež a pracovní soutěžení v podnicích, zatímco národní socialisté klidné pracovní prostředí a vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými sektory hospodářství. Nové slovo informovalo především o plnění dvouletky ve stavebnictví a hornictví, zatímco Rudé právo o zemědělství a těžkém průmyslu.

Analýzou dobového tisku byla také potvrzena silná vazba komunistů na Sovětský svaz a viditelná snaha o jeho pozitivní propagaci, zatímco národní socialisté ve svých článcích neupřednostňovali žádnou zemi a hodlali v budoucnu i nadále spolupracovat s Východem a Západem současně.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8

GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. století v politických a společenských souvislostech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 488 s. ISBN 80-7277-178-7.

GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2002. 128 s. ISBN 80-248-0203-1.

Historická statistická ročenka ČSSR. Federální statistický úřad. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1985. 910 s.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. 1. část*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.

OLŠOVSKÝ, Rudolf, PRŮCHA, Václav, aj. *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. 579 s.

PROCHÁZKA, Jaromír. *Poválečné Československo 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 227 s. ISBN 80-7066-437-1.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1004 s. ISBN 978-80-7239-228-5.

První československý plán. Ministerstvo financí. 2. rozš. vyd. Praha: Orbis, 1946. 166 s.

RATAJ, Jan. *KSČ a Československo I : (1945-1960)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 199 s. ISBN 80-245-0642-4.

ŠULC, Zdislav. *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. 2. vyd., v nakl. Doplněk 1. Brno: Doplněk, 1998. 117 s. ISBN 80-7239-005-8.

Zákony

Zákon č. 192 ze dne 25. října 1946 o dvouletém hospodářském plánu. Dostupný z:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1946/sb84-46.pdf>

Vládní nařízení č. 231 ze dne 9. prosince 1947, jímž se nově upravují některé úkoly dvouletého hospodářského plánu. Dostupný z:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1947/sb106-47.pdf>

Dobový tisk

Nové slovo, leden – prosinec 1947

Rudé právo, leden – prosinec 1947

Seznam zkratek

AV ČR - Akademie věd České republiky

ČSR - Československá republika

DPH - Daň z přidané hodnoty

Kčs - koruna československá

KSČ - Komunistická strana Československa

KSS - Komunistická strana Slovenska

NS - Nové slovo

RP - Rudé právo

Sb. - Sbírka zákonů a nařízení

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

UNRRA - Správa Spojených národů pro hospodářskou pomoc a obnovu

USA - Spojené státy americké

ÚV - Ústřední výbor

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne .....

.....
Gabriela Kopcová